

PAINOMUSTETTA JA PIKSELEITÄ

Webnografinen tutkimus e-kirjoihin kohdistuvista asenteista

Minna Keinänen

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2014

Ohjaaja: Risto Niemi-Pynttari

Sisällys

1. Johdanto.....	1
1.1 Yleistä.....	1
1.2 Metodologia.....	2
1.3 Tutkimuksen taustat.....	3
2. E-kirjat ja sähköinen lukeminen.....	4
2.1 Asenteiden taustaa.....	4
2.2 Lukijatyypeistä.....	6
3. Blogianalyysit.....	8
3.1 Tiivistelmät.....	8
3.2 Emotionaaliset syyt ja perustelut.....	15
3.3 Käytännölliset syyt ja perustelut.....	17
4. Kehityskulku ja asenteenmuutos <i>Kemikaalicocktail</i> -blogissa.....	20
4.1 ”Sähkökirja – uhka vai mahdollisuus?”.....	21
4.2 ”Superkätevä sähkökirja”.....	22
4.3 ”Sähkökirjailija”.....	22
4.4 Tulkintoja asenteenmuutoksesta.....	23
5. Päättäntö.....	25
5.1 Päätelmiä.....	25
5.2 Lopuksi.....	26
Lähteet.....	27
Sähköiset lähteet.....	28

1. Johdanto

1.1 Yleistä

Maailmalla sähköiset kirjat eli e-kirjat ovat kasvattaneet suosiotaan huomasti ja kasvattavat yhä lukijakuntaansa. Suomessa tilanne on kuitenkin toinen, ja niiden tie on vasta alkutaipaleella. Toistaiseksi e-kirjat muodostavat Suomessa hyvin pienen osuuden kaikista myydyistä kirjoista. Ylen verkkouutisten (25.12.2013) mukaan osuus on noin prosentti, Suomen kustannusyhdistyksen (2014) myyntilukujen perusteella noin seitsemän prosenttia. Ilmiön tuoreus näkyy myös siinä, ettei e-kirjoja ole maassamme vielä kovinkaan paljon tutkittu. Verkkotekstejä ja verkosta lukemista yleisesti on tutkittu jo useita vuosia, mutta varsinaisten e-kirjojen¹ käyttämiseen liittyvää kirjallisuutta on melko vähän. Akateemisen maailman lisäksi tavallisilla lukijoillakaan ei välttämättä ole tietoa ja kokemusta e-kirjoista.

Kyseessä on aihe, joka herättää paljon tunteita ja näyttäisi pahimmillaan jakavan lukijoita kahteen leiriin. Tällaisen tyypillisen dikotomian mukaan toiset vastustavat e-kirjoja eivätkä suostu lukemaan kuin painettuja kirjoja, toiset taas ovat jo sujuvasti siirtyneet lukemaan lähes kaikki tekstinsä lukulaitteelta tai älylaitteiden näytöltä. E-kirjoihin suhtaudutaan kiihkeästi, koska useat lukijat pitävät kirjoja esineinä hyvin tärkeinä, mutta e-kirjojen yleistyttyä ne koetaan jopa uhanalaisiksi. Printtikirjan uhanalaisuuden ja e-kirjan yksipuolisemman käyttökokemuksen lisäksi korkeat hinnat ja kopiosuojaustekniikat puhuttavat kuluttajia, kuten myös lukemiseen tarvittava teknologia, jota ei kaikilla ole. Yleisesti e-kirjojen vastaanotto on ollut hidasta ja jopa vastentahtoista, huolimatta siitä, että tarjoavat kirja-alalle uusia mahdollisuuksia, kuten kirjojen paremman saatavuuden.

Pelko painetun kirjan katoamisesta on suuri – onhan kustannusala ollut pienoisessa alamäessä jo useita vuosia. Toistaiseksi ei ole yksiselitteisen selvää, millainen vaikutus sähköisen formaatin yleistymisellä on painettujen kirjojen myyntiin. Yhdysvaltalainen e-kirjapalvelu Springerin vuonna 2009 tekemän tutkimuksen mukaan sähköisten oppikirjojen lisääntynyt käyttö ei vaikuttanut painettujen kirjojen myyntiä vähentävästi (Van der Velde & Ernst, 2009), mutta toisten tahojen mukaan sähköiset tuotteet vähentävät painotuotteiden levikkiä (Herkman & Vainikka 2012, 75).

Olen valinnut tutkimuskohteekseni lukijoiden asenteet, mielipiteet ja kokemukset, koska kirjojen sähköistyminen liittyy vahvasti lukijoiden mentaliteettiin. Tutkimuskysymys kuuluu: Millaisia asenteita, ennako-oletuksia ja mielipiteitä e-kirjoihin kohdistuu ja miksi? Pyrin selvittämään, millaista e-kirjakriittisyyttä tai e-kirjamyönteisyyttä on ja mihin asenteet perustuvat. Oletan, että

¹ Tarkoitan tässä e-kirjoilla esimerkiksi EPUB- tai PDF-formaatissa olevia kirjallisia teoksia, joita voidaan lukea tietokoneen, lukulaitteen, älypuhelimien tai tabletin näytöltä. Vaikka äänikirjatkin on mahdollista luokitella e-kirjoiksi, käsitelen niitä erillisinä kirjatuotteina.

eroja löytyy paljon esimerkiksi iän, genremielityksien ja kirjojen käyttötapojen suhteen. Erilaiset käyttötavat tulevat hyvin esille siinä, että romaanit luetaan mieluummin painettuna, mutta tutkimuksen tekemisessä e-kirjat koetaan paremmiksi Etsi-toiminnon vuoksi (esim. Van der Velde ja Ernst 2009, 582). Yhdeksi näkökulmaksi otan myös bibliofilian suhteen e-kirjoihin: voiko todellinen kirja rakastava bibliofiili lukea mielellään myös e-kirjoja? Voivatko ne toimia samanlaisina keräilyn ja intohimon kohteena kuin painetut kirjat?

Näkökulma on suurelta osin lukijoiden yksilöllisissä kokemuksissa. Aluksi tarkastelen myös sähköistä lukemista ilmiönä yleisesti käyttäen lähteenäni mm. Herkmanin ja Vainikan teosta *Lukemisen tavat* (2012). Yhteiskunnallinenkin näkökulma on läsnä, ja pyrin tuomaan esille myös eri näkökulmia e-kirjan ja painetun kirjan rinnakkaiselosta kirjakustannuksen maailmassa. Siinä päälähteenäni käytän esimerkiksi Kai Ekholmin Yrjö Revon (2010) teosta *Kirja tienhaarassa vuonna 2020*.

1.2 Metodologia

Toteutan tutkimuksen verkkoetnografisesti suomalaisia blogitekstejä tutkien. Isomäki, Lappi ja Silvennoinen (2013) esittävät useita erityyppisiä verkkoon kohdistuvia etnografisia tutkimusmetodeja, joista lähestymistapani on eniten webnografinen. Webnografisessa tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat esimerkiksi keskustelualueet ja blogit, joita tutkija tarkkailee ulkopuolisena. Toisin kuin esimerkiksi netnografiassa ja kyberetnografiassa, keskittyy tutkimus juuri sähköiseen sisältöön eikä reaali maailma ole selkeästi osa sitä. (Isomäki ym. 2013, 157–161.)

Harkinnanvaraisella otannalla valitsen joukon e-kirjoja käsitteleviä blogikirjoituksia vuosilta 2012–2013. Olen käyttänyt yleistä hakukonetta sekä blogipalveluiden omia hakukoneita blogien etsimisessä ja valitsemisessa. Kaikki blogitekstit ovat julkisia, eli niitä voi lukea rekisteröitymättä. Tällöin sisällöt ovat verrattavissa mihin tahansa muihin julkaistuihin materiaaleihin ja niitä voi käyttää tutkimuksena kohteena samoin. Osa niistä on kirjoitettu nimimerkillä, osa oikealla nimellä. Joskus verkossa vapaasti kirjautumattomien luettavana on toki paljon arkaluontoista sisältöä, joka julkisuudestaan huolimatta on tarkoitettu pääasiassa tietyille yleisölle. (Turtiainen & Östman 2013, 56–57.) Tässä tapauksessa blogikirjoituksien aiheet eivät kuitenkaan ole arkaluontoisia tai henkilökohtaisia, joten niitä on nähdäkseni eettistä käyttöä tutkimuksen aineistona.

Olen valinnut neljä blogikirjoitusta tarkasteltavakseni luvussa 3 sekä kolme kirjoitusta analysoitavaksi erikseen luvussa 4. Sisällytään analyysiin myös blogiteksteihin kirjoitetut kommentit. Tutkin blogiteksteistä esille tulevia asenteita ja argumentteja osallistumatta itse keskusteluun. Koska pyrkimykseni ei ole analysoida esimerkiksi verkkoyhteisön sisäisiä suhteita ja toimintaa, on täl-

lainen vain kirjoituksiin keskittyvä lähestymistapa hyvä ja helppo tapa kartoittaa mielipiteitä. Tarkoitus ei ole pyrkiä tilastolliseen pätevyYTEEN, joskin pyrin valitsemaan eri blogipalveluista erilaisia näkökantoja edustavia tekstejä, jotta aineisto olisi mahdollisimman monipuolinen.

1.3 Tutkimuksen taustat

E-kirjat ovat ajankohtaisia ja siksi itsessään kiinnostava tutkimuksen kohde. Isot muutokset herättävät tavallisestikin kiihkeää keskustelua, mutta tästä mielenkiintoisen teki se, että mukana on erityisen paljon affektiivisuutta ja yksilöllisiin kokemuksiin perustuvia väitteitä. Näkökulmani valikoitui siksi, että pidän lukijoiden kannalta olennaisempana tutkia ilmiötä henkilökohtaisemmasta kontekstista myyntitilastojen vertailun sijasta. Kirjamarkkinoihin kohdistuva tutkimus ei yleensä pureudu lukukokemukseen tai kirjojen tunnearvoon. Vaikka käytännölliset asiat, joita edellä mainitsin, tulevat todella voimakkaasti esille, voivat ne lukijoille lopulta olla toisarvoisia.

Aiheen suuntaan minua suuntasi myös henkilökohtainen kiinnostukseni e-kirjoihin. Kesätyössäni suomalaisessa e-kirjapalvelussa vuonna 2013 olin paljon tekemisissä e-kirjojen lukijoiden ja heidän käyttökokemustensa kanssa. Itse myös e-kirjoja säännöllisesti lukevana ja keskustelua seuraavana törmään usein monenlaisiin asenteisiin, niin kielteisiin ja pelokkaisiin kuin innostuneisiin.

Myös tietämättömyys niin lukijoiden kuin tutkijoidenkin keskuudessa vakuutti minut tutkimuksen tarpeellisuudesta. E-kirjakeskustelu tuntuu välillä niin kaoottiselta, että halusin kartoittaa sitä järjestelmällisemmin. Etenkin yhdysvaltalaisia artikkeleita e-kirjojen lukemisesta ja lukijoista löytyy yksittäin hyvinkin paljon, mutta tieto on hyvin sirpaleista. Kaiken lisäksi e-kirjoihin liittyvä tieto vanhenee nopeasti, koska teknologian kehityksen myötä myös e-kirjat ovat muutamassa vuodessa muuttuneet. Halusin samalla koota tätä tietoa yhteen, vaikka yritys onkin lähes tuhoon tuomittu. Tarkoitukseni ei sen sijaan ole ottaa kantaa taistelussa sähköisen ja painetun formaatin välillä. Pikemminkin pyrin hajottamaan vastakkainasettelua e-kirjojen ja printtikirjojen sekä niiden lukijoiden välillä.

2. E-kirjat ja sähköinen lukeminen

Seuraavassa luvussa käsittelen e-kirjoihin liittyvää kuohuntaa kirjamaailmassa. Taustoitan niihin kohdistuvia varautuneita, ennakkoluuloisia tai suoranaisen kielteisiä asenteita sekä yleisesti kirjallisuuden ja lukemisen tulevaisuuteen liittyviä pelkoja. Lisäksi tarkastelen erilaisia mediankäyttö- ja lukijatyyppejä, joita voi soveltaa myös e-kirjoihin ja jotka heijastelevat niihin kohdistuvia asenteita. Blogistien asenteita analysoidessa yleisen taustan tunteminen auttaa ymmärtämään, mihin heidän mielipiteensä yleisessä keskustelussa sijoittuvat ja mitä tekijöitä mielipiteiden takana kenties on.

2.1 Asenteiden taustaa

Kirjaa on pidetty uhanalaisena jo hyvin pitkään, sillä lähes kaikki tekniset keksinnöt on aikanaan leimattu kirjallisuuden uhkaajiksi (Ekholm & Repo 2010, 32). Siksi ei ole kovinkaan yllättävää, että jo kymmeniä vuosia e-kirjan läpimurron on pelätty syrjäyttävän painettu kirja (esim. Kumbhar 778–779). Aikoinaan esimerkiksi televisio ja videopelit ovat saaneet ihmiset pelkäämään, että ne vievät aikaa pois lukemiselta (esim. Curwen 1986, 171). Kuitenkin itse lukemiseen käytetty aika on pysynyt samana kahdenkymmenen vuoden ajan; nuortenkaan lukeminen ei ole radikaalisti vähentynyt (Ekholm & Repo 2010, 55).

Vaikka kirja on selvästi menestynyt mainiosti synkistä ennusteista huolimatta, yhä monet uskovat, että pian painettuja kirjoja ja kirjastoja ei enää ole ja kaikki tekstit on pakko lukea näytöiltä. E-kirja lienee herättänyt pelkoja ja kielteisyyttä jopa enemmän kuin muut keksinnöt, kuten äänikirja (esim. Piipponen 2014, 9; vrt. Irwin 2009, 358) Äänikirjaa onkin pidetty potentiaalisena sähköisen kirjallisuuden suosituimpana muotona (Paavonheimo 2006, 78).

Uskon, että e-kirjojen vastustamisen taustalla on paljon muutosvastarintaa. Pelkoa ja epävarmuutta aiheuttaa se, että asiat halutaan tehdä totutulla tavalla ja että näistä vanhoista ja rakkaiksikin muodostuneista tavoista voi olla vaikea luopua. Toisin sanoen lukijat ovat vastentahtoisia muuttamaan kirja-alan mukana. E-kirjat ovat lukukokemukseltaan erilaisia, ja siksi ihmiset voivat pelätä, että uusi, yleistyvä teknologia estää heitä nauttimasta perinteisistä asioista. Toisaalta Ekholm ja Revon (2010, 17) mukaan lukijat ovat itse aina olleet hyvin muutoksenhaluisia. Olen sikäli eri mieltä, että mielestäni muutoksennälkä on kohdistunut kirjallisuuden ja kertomisen mahdollisuuksiin sisällöllisesti, mutta itse kirja formaattina ei kuitenkaan ole kovin radikaalisti muuttunut ennen e-kirjaa. Kirja symboloi muun muassa korkeakulttuuria ja viisautta (Biedermann 2004, 128), ja niinpä se esineenäkin edelleen edustaa monia positiivisia, arvokkaita ja pysyviä asioita (esim. Herkman ja Vainikka 2012, 148).

Kyse ei ole pelkästään siitä, että ihmiset pelkäisivät harrastuksensa muuttuvan, vaan yleisestikin kustannus- ja kirja-alan sanotaan olevan suuressa murroksessa (esim. Herkman & Vainikka 2012, 13). Kirjan epäillään olevan tiensä päässä, koska painotuotteet yleisesti menettävät suosiotaan. Lukemisen vähentyminenkin huolettaa. Onneksi tilanne ei todellisuudessa ole niin toivoton kuin yleisestä keskustelusta voisi ymmärtää. Viime vuosina kirjojen myynti on toki vähentynyt, mutta todellisuudessa kuitenkin lehdet ovat kärsineet enemmän kuin kirjat (Ekholm & Repo 2010, 5; Herkman & Vainikka 2012, 75). Niin ikään painettua kirjaa arvostetaan yhä myös nuorten keskuudessa (Herkman & Vainikka 73, 76, 99, 126).

Muutoksia on ehdottomasti tapahtumassa, mutta ne eivät kaikki ole kielteisiä ja pahaenteisiä. Vaikka kirja-ala olisikin kriisissä nimenomaan kielteisessä mielessä, on lyhytnäköistä syyttää siitä sähköisen lukemisen lisääntymistä. Joitakin tutkimuksia e-kirjojen suosion kasvun vaikutuksesta kirjamarkkinoihin on jo tehty. Esimerkiksi Springerin teettämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, ”kannibalisivatko” e-kirjat painettuja kirjoja, toisin sanoen, myydäänkö niitä sitä vähemmän, mitä enemmän e-kirjoja myydään. Tulosten mukaan e-kirjojen lisääntynyt myynti ei vaikuttanut kielteisesti painotuotteiden suosioon, pikemminkin päinvastoin. (Van der Welde & Ernst 2009.) Tutkimus käsitteli pääasiassa akateemista kirjallisuutta, mutta sama ilmiö saattaa esiintyä muuallakin.

Myöskään monet kirja-alan asiantuntijat eivät usko kirjan tai lukemisen olevan vaarassa, eikä etenäkään e-kirjan uskota olevan uhka kirjallisuudelle. Tutkimuskirjallisuudessa tulee useimmin esille optimistinen näkemys siitä, etteivät kirjastot ole uhattuna eikä e-kirja ole syrjäyttämässä painettua vaan tarjoaa rinnakkaisen vaihtoehdon (esim. Gibbons 2001, 71; Ekholm & Repo 2010, 112; Kumbhar 2012, 779). Muutosvastaisuuden ja skeptisyyden sijaan voisi ajatella, että e-kirja voi jopa olla pelastusrenkas kustannusalalle.

Totta on kuitenkin se, että lukutottumukset ovat muuttumassa ja sähköisessä muodossa olevien tekstien lukemisesta tulee lähes välttämätöntä esimerkiksi oppimateriaalien siirtyessä yhä enemmän verkkoon. Internetin aikakaudella kasvaneille diginatiiveille, jotka toimivat digitaalisissa ympäristöissä luontevasti ja taitavasti, se ei välttämättä ole ongelma, sillä nykyisille koululaisille tietotekniikan käyttäminen oppimisessa on helppoa ja hyödyllistäkin. Toisaalta myös tiedejulkaisu on siirtymässä yhä enemmän verkkoon (Ekholm & Repo 2010, 113), ja se voi olla joillekin iäkäämmille merkittävä muutos lukemistottumuksissa. Lisäksi on pitkään puhuttu siitä, että lukeminen on etenkin verkkoympäristöissä muuttunut ”viestinnälliseksi pikalukemiseksi”. Ihmiset alkavat tottua selaamaan tekstejä nopeasti ja perehtymättä, ja niinpä pitkiin kokonaisuuksiin syventyminen on hektisessä elämänmenossa vaikeaa. (Herkman & Vainikka 2012, 144.)

2.2 Lukijatyypeistä

Koska e-kirjoissa yhdistyy perinteinen lukeminen (harrastus- tai tiedonhakumielessä) ja uuden teknologian ja (sosiaalisen) median käyttäminen, on niihin mahdollista soveltaa sekä mediankäyttöettä lukijatyypejä. Mielenkiintoista on, että e-kirjojen suhteen lukeminen ja uuden median ja teknologian käyttäminen asettuvat välillä vastakkain. Esimerkiksi miehet ovat kiinnostuneempia teknologiasta ja sen käyttämisestä kuin naiset ja naiset puolestaan lukevat miehiä enemmän (Herkman & Vainikka 2012, 141). Tältä pohjalta on vaikea sanoa kumpi näkökulma kuvaa e-kirjojen lukemista ja niiden käyttäjiä paremmin.

Päällisin puolin sukupuolijako näyttäisi menevän teknologian ja mediankäytön mukaisesti. Herkmanin ja Vainikan (2012, 21) mukaan miehet suhtautuvat e-kirjoihin ennakkoluulottomammin kuin naiset ja akateemisten e-kirjojen käyttöä kartoittavissa tutkimuksissa on selvinnyt, että yliopistoissa miehet käyttävät e-kirjoja naisia enemmän (Rowlands, Nicholas, Jamali ja Huntington 2007). Poikkeuksena kuitenkin lukulaitteita omistavat eniten juuri keski-ikäiset naiset (Herkman & Vainikka 2012, 21). Vaikka lukeminen olisi tärkeä harrastus naisille miehiä useammin, teknologialla lienee enemmän painoarvoa kuin kirjojen sisällöillä. Kuitenkaan ei voi tehdä sellaista johtopäätöstä, että miehet lukevat e-kirjoja nimenomaan käyttääkseen uutta teknologiaa sisällöistä riippumatta.

Ikäkysymyksen on monisävyinen ja ristiriitainen: nuoremmat omaksuvat uusia teknologioita nopeammin, mutta suurin kaunokirjallisuutta kuluttava ryhmä on keski-ikäiset naiset. On todistettava siitä, että nuoremmat sukupolvet suhtautuisivat e-kirjaan myönteisemmin kuin vanhemmat sukupolvet; sillä tutkimusten mukaan esimerkiksi yliopistojen opiskelijat käyttävät e-kirjoja enemmän kuin yliopistojen henkilökunta, joka yleensä on vanhempaa (Rowlands ym. 2007, 508). Ristiriitaisesti suurin e-kirjoja käyttävä ryhmä eivät kustantaja Ville Rauvolan mukaan kuitenkaan ole diginatiivit², vaan kuusikymppiset naiset (Yle 2013). Joka tapauksessa nuoriso omaksuu uusia viestintäteknologioita ja vanhempi ikäluokka pitäytyy vanhoissa mediasisällöissä (Herkman & Vainikka 2012, 70). Nuorille myös sisällöstä on tullut välinettä tärkeämpää (emt., 83). Siinä, missä vanhemmat vielä voivat valita luettavansa sen mukaan, missä muodossa se on saatavilla, nuoret voivat valita sen formaatin, jonka avulla he helpoiten pääsevät käsiksi haluamiinsa sisältöihin.

Perinteisiä mediankäyttösukupolvia paremmin asenteita e-kirjoihin liittyen kuvaavat digitaaliseen mediaan liittyvät tyypittelyt. Herkman ja Vainikka (2012, 129) mainitsevat Gregor Wallerin jäsentämät kuusi digitaalista elämäntapaa: vaikuttajat, viestijät, tiedonhaluiset, verkostoitujat, arat ja funktionalistit. E-kirjojen kannalta erityisesti arat ja funktionalistit ovat keskeisiä ryhmiä.

² Diginatiivit, eli 2000-luvun jälkeen syntynyt sukupolvi. Muita mediankäyttösukupolvia ovat sanomalehtisukupolvi (1930–1950-luvuilla syntyneet), televisiosukupolvi (1960–1970-luvuilla syntyneet) ja nettisukupolvi (1980-luvun jälkeen syntyneet) (Herkman & Vainikka 2012, 26). Yleisesti termejä ”nettisukupolvi” ja ”diginatiivit” käytetään toistensa synonyymeinä. Joskus nettisukupolvesta käytetään myös nimitystä ”digi-immigrantit”.

Arat pelkäävät uutta teknologiaa, joten muut syyt, kuten kirjojen sisällön arvostaminen, ei saa heitä käyttämään e-kirjoja kovin helposti. Funktionalistit taas suhtautuvat teknologiaan käytännöllisesti, ja heidän voisi olettaa olevan hyvinkin valmiita omaksumaan uusia lukemisen tapoja. Samoin he voisivat olla lukematta e-kirjoja, jos niiden käyttäminen on syystä tai toisesta hankalampaa. Tiedonhaluisetkin voivat olla todennäköisiä e-kirjojen omaksujia, sillä kirjojen sähköistyminen tarjoaa heille uuden kanavat tiedon ja oppimisen tueksi.

Herkman ja Vainikka (2012, 136–139) ovat oman tutkimuksensa pohjalta johtaneet viisi nuoria aikuisia koskevaa lukijatyyppejä: kirja-hifistit, printterit, kommunikaattorit, tuottajat ja mikserit. Printterit arvostavat painettuja tuotteita ja heille e-julkaisut edustavat perinteisen kulttuurin rappediota. Kirja-hifistit arvostavat kirjoja ja niiden lukemista, mutta vaikka painettu kirja on heille ykkössijalla, he voivat lukea e-kirjojakin: ”Kirja-hifistejä on jopa tietoteknisen eturintaman edustajissa” (emt., 138). Kommunikaattoreille tärkeintä on verkkoviestintä, kun taas tuottajat nimensä mukaisesti tuottavat ja julkaisevat omaa sisältöä verkossa, eivätkä painotuotteet eivät ole heille erityisen tärkeitä. Useimmat ovat kuitenkin näiden tyyppien hybridejä eli mikseriä.

E-kirjojen kannalta keskeisimpiä lukijatyyppejä ovat printterit, kirja-hifistit ja mikserit. Varautuneita tai kielteisiä e-kirjoja kohtaan ovat luonnollisesti vanhanaikaisina pidettävät printterit, jotka karttavat kaikkia sähköisiä tekstejä ja paheksuvat e-kirjoja. Kirja-hifistit, jotka printterien tavoin rakastavat kirjoja, sitä vastoin omaavat todennäköisesti myönteisen tai ainakin kiinnostuneen asenteen e-kirjoja kohtaan. Digitaalinen elämäntapa heillä on varmasti melko funktionalistinen ja tiedonhaluinen, kun taas printterit ovat arkoja. Kirja-hifistien joukko luo uskoa siihen, että sähköiset kirjat voivat vastata myös bibliofiilien tarpeisiin ja he näkevät niiden mukanaan tuomat mahdollisuudet myönteisesti.

Kuten Herkman ja Vainikka (2012, 140–141) kirjoittavat, ovat nämä tyypittelyt kuitenkin vain suuntaa antavia ja kaikkein eniten lukemistapoihin vaikuttavat yksilölliset tekijät, kuten työ, perhe, harrastukset ja yleinen elämäntilanne, eivät ikä tai sukupuoli. Yksilöllisiä tekijöitä on vaikeampi kuvata järjestelmällisesti, mutta joitain tutkimusesimerkkejä löytyy yliopistomaailmasta. On todettu, että tietotekniikan, talouden ja kauppatieteiden opiskelijat ja tutkijat käyttävät eniten e-kirjoja, kun taas humanistisilla aloilla, joilla kirjoja tavallisesti luetaan huolellisesti ja syventyen, ihmiset lukevat mieluiten kirjansa painettuna (Rowlands ym. 2007, 490–491, Kumbhar 2011, 780). Kaikilla ryhmillä lukuformaatin valintaan vaikuttaa eniten luettavan käyttötarkoitus: kurssikirjat ja tieteelliset artikkelit olivat yleisimmin sähköisiä, kun taas vapaa-ajalla luettava viihde- ja kaunokirjallisuus haluttiin painettuna (Rowlands ym., 498–499).

Herkmanin ja Vainikan lukijatyypit ovat käyttökelpoinen tapa tarkastella lukijoita, mutta mitään täydellistä mallia e-kirjojen lukijoiden tai niiden vastustajien selittämiseen ei ole eikä sellaiselle kenties ole tarvettakaan.

3. Blogianalyysit

”Kaikki kirjaan liittyvä on arvo- ja tunnesidonnaista” (Ekholm & Repo 2010, 130).

Tässä luvussa otan tarkasteltavakseni neljä e-kirjoja käsittelevää blogikirjoitusta ja analysoin muun muassa tunnesidonnaisuutta. Blogistien joukossa on monenlaisia ihmisiä, mutta yleisellä tasolla heitä yhdistää rakkaus kirjallisuuteen. Kirjoittajia erottavana tekijänä toimiikin heidän suhtautumisensa e-kirjoihin. Ekholmin ja Revon sitaatti kertookin, kuinka etenkin paljon lukevat suhtautuvat kirjoihin hyvin voimakkain tuntein. Myös tunnelataukseltaan neutraalimmat käytännölliset näkökulmat, joissa esimerkiksi puntaroidaan sujuvinta tapaa päästä käsiksi hyödyllisiin sisältöihin, heijastavat jotakin arvomaailmaa.

Analyysini pohjaa huomiooni siitä, että e-kirjojen ominaisuuksia punnitaan ja niihin kohdistuvia mielipiteitä perustellaan karkeasti jaoteltuna emotionaalista (luku 3.2) ja käytännöllisistä (3.3) näkökulmista. Yleensä perustelut eivät ole puhtaasti vain jompaakumpaa, vaan asenteissa on jälkiä kummastakin suhtautumistavasta. Jottei tulkinta jäisi liian mustavalkoiseksi, otan huomioon myös ne argumentit, jotka eivät sovi täydellisesti kumpaankaan kategoriaan. Luku 4 on omistettu erikseen Noora Shinglerin (2013a–c) kolmelle blogikirjoitukselle, joista tulevat hyvin esille kehityskulku ja asenteenmuutos e-kirjoja kohtaan.

3.1 Tiivistelmät

”E-kirja purnausta”. Kirjoitus on Johnny-nimimerkillä kirjoittavan henkilön, joka on profiilinsa mukaan ”kirjallisuudesta ja historiasta pitävä kolmikymppinen perheenisä”. Blogi on hänen ja nimimerkki Puolisilmän yhteinen lukupäiväkirja. Kirjoituksessa Johnny purkaa blogin yleisestä linjastaan eli lukemiensa kirjojen käsittelystä poiketen ajatuksiaan kirjallisuuden sähköistymisestä. Kuten otsikkokin vihjaa, kirjoitus on sävyltään kielteinen sekä kritisoiva. Hänen keskeisimmät sanomansa käsittelevät e-kirjojen hintoja ja luettavuutta. Johnnyn mukaan e-kirjojen pitäisi olla paljon halvempia, koska niiden tekeminenkin on halpaa verrattuna painettuihin kirjoihin. Hän lainaa Aila-Liisa Laurilan kirjoittamasta gradusta arvion siitä, mistä kaikesta kirjan hinta muodostuu. Tämän

jälkeen Johnny laskee, mitkä kaikki kulut pitäisi e-kirjan hinnasta poistua. E-kirjojen ylikorkean hinnan lisäksi Johnny ei osaa arvostaa aineetonta kirjaa yhtä paljon (Johnny 2012).

Tekstiin on tullut kuusi kommenttia, joista tulee esille samoja asioita kuin itse tekstissä. Nimimerkit Maija, Booksy ja Raija ovat Johnnyn kanssa samaa mieltä, että Suomessa e-kirjojen hinnat ovat liian korkealla. Raija kertoo ostavansa nykyään suurimman osan kirjoistaan sähköisenä, mutta kalleuden vuoksi hän ostaa ne ulkomailta. Booksyn mukaan ”aineettomasta versiosta” ei olla valmiita maksamaan yhtä paljon kuin ”esinemuotoisesta”. Lisäksi Maija tuo uutena huonona puolella esille sen, ettei sähköisiä kirjoja voi kierrättää eteenpäin, vaan ne ovat ostajaan sidottuja.

Maijalla ei Johnnyn tavoin ole omakohtaista kokemusta e-kirjoista ja hän vannoo edelleen perinteisten kirjojen nimeen, mutta Booksy ja Raija molemmat lukevat niitä paljon ja ovat pitäneet niistä. Painettujen kirjojen viehätys on kuitenkin heidänkin mielissään säilynyt. Painettujen kirjojen erilaisesta arvosta Booksy (Johnnyn blogissa 2012) toteaa: ” – sellaisen kirjan, jonka tahtoo lukea uudestaan, mieluummin ottaisi perinteisessä muodossa.”

Nimetön kommentoija esittää viimeisen lukijakommentin, jossa hän vastaa Johnnyn hintaväitteisiin. Anonyymi (Johnnyn blogissa 2012) tuo esille eron painettujen kirjojen ja e-kirjojen verotuksessa: ”Suomessa e-kirjojen hintaa nostaa se, että printtikirjoissa on 9 % alv kun taas e-kirjoissa 23 %”. Johnnyn argumentteihin hän vastaa myös, että ”[i]tse e-kirjan valmistus ei eroa printtikirjan teosta kuin ihan loppuvaiheessa”, millä hän yrittää korjata Johnnyn käsitystä siitä, että e-kirjojen valmistuksesta ei koidu kuluja.

”Kirja on aina kirja”. E-kirjoja vastustavaa linjaa edustaa Arja Rahikan kirjoitus tammikuulta 2013. Teksti on tiivis ja sen keskeisin teesi on nähtävissä otsikossakin. Hän on keski-ikäinen, todennäköisesti televisiosukupolven kuuluva nainen, jota aiemman perusteella voi pitää tyypillisenä kaunokirjojen suurkuluttajana ja teknologian vierastajana. Hän on selvästi digitaaliselta elämäntavaltaan arka ja printterin arkkityyppi.

Rahikka julistaa olevansa vanhanaikainen: ”En ymmärrä i-Podeja ja älypuhelimia. Kännykkä on kännykkä - sillä soitetaan, lähetetään tekstiviestejä ja sen verran annan periksi, että voidaan myös ottaa valokuvia” (Rahikka 2013). Hän ymmärtää, että ”hetimullekaikkinytsukupolvi” pitää sähköistä formaattia käteväenä, mutta hän itse ei halua lukea kirjaansa sähköisessä muodossa. Hän on ehdottomasti painettujen puolella ja sanoo, ettei luopuisi niistä, vaikka ne julistettaisiin laittomiksi tai häntä pidettäisiin ”museokamana”.

Rahikka puhuu myös rakkaudesta kirjaan fyysisenä esineenä. Hänelle on tärkeää kannatella kirjaa, silmäillä kansia ja sivuja sekä kuulla sivujen rapina. Kirjojen viemä tila ei haittaa häntä. Se, että kirjojen on mahdollista hyllyyn, pitää Rahikan mukaan kirjojen ostamisen kurissa. Kaikki

kirjat eivät tule hänelle jäädäkseen, koska osan hän antaa eteenpäin tehden tilaa uusille. E-kirjojen yleisesti tunnustetut hyödyt eivät luo hänelle lisäarvoa painettuun kirjaan nähden. Siinä mielessä hän on bibliofiili, jolle sähköinen kirja ei riitä.

”**E-floppi**”. Nimimerkki Ironmistressin kirjoitus tammikuulta 2013 on aineistostani pisin, kriittisin ja myös eniten keskustelua herättänyt. Hän kirjoittaa kärkkäästi ja sävy on lähes provosoiva. Kirjoituksessaan hän lähestyy e-kirjoja perusteellisesti monesta näkökulmasta osoittaakseen sen huonouden.

Kirjoittaja on sitä mieltä, että Suomessa e-kirjat ovat käytännössä olleet täysi floppi myyntilukujensa vuoksi. Ironmistress viittaa kirjoituksensa aluksi Uuden Suomen verkkopalvelussa 21.1.2013 julkaistuun uutiseen ”Tämä luku kertoo kaiken – Sähkökirja floppasi täysin Suomessa”. Esimerkiksi hän nostaa Ulla-Lena Lundbergin teoksen *Jää*: ”Jäätä on myyty perinteisenä kirjana hieman yli 100 000 kappaletta ja sähkökirjana vain 100 kappaletta, kerrotaan Kustannusyhtiö Teoksesta. E-kirjan osuus kaikista myydyistä kirjoista on siis tässä tapauksessa vain 0,1 prosenttia.” (Ironmistress 2013.) Tämä kummastuttaa Ironmistressiä, koska Amazonin myydyistä kirjoista melkein 60 % on hänen mukaansa sähköisiä.

Ironmistress (2013) kritisoi ilmiötä laajalti: ”Lukuunottamatta nörttejä, jotka haluavat aina olla neofiilejä ja tehdä asiat eri tavalla kuin ns. suuri yleisö, e-kirjan ongelmat ovat melkoiset”. Niistä esimerkkinä hän antaa lyhytikäisyyden: ”Sähköinen media on kertakäyttöinen media, kun taas puunsurmaformaatti säilyy vanhemmilta lapsille” (emt.). Amazonista hän jatkaa, että suuri osa sen myymistä e-kirjoista on luonteeltaan kertakäyttöisiä, kuten manuaaleja. Kertakäyttöisyyteen liittyy myös e-kirjojen helppo tuhoaminen:

E-kirja on aivan uskomattoman helppo hävittää - ei ole mitään fyysistä mediaa, mikä pitäisi tuhota, vaan senkun vain painaa delete-nappulaa ja huiis vaan se häviää – Puunsurmaformaatti sensijaan on *pysyvä*, kestävä formaatti: *verba volant, scripta manet* ja se säilyy oikein säilytettynä vuosisatoja, jopa -tuhansia. (Emt.)

Lukulaitteet saavat oman osansa haukuista. Hän pitää e-kirjojen heikkoutena sitä, että niiden lukemiseen ylipäänsä tarvitaan erillinen laite, sekä sitä, että e-kirjoja ei ole saatavana yhdessä standardiformaatissa. Lukulaitteet ovat e-kirjojen tavoin lyhytikäisiä: ne rikkoutuvat helposti ja vanhenevat nopeasti. Lisäksi ne tarvitsevat sähkövirtaa, ja jos lukulaite varastetaan, menetetään laitteen mukana koko kirjasto. E-kirjojen hinnat ovat hänenkin mielestään liian korkeat tuotantokustannuksiin nähden. Merkittävä varjopuoli on hänen mukaansa se, että ihmiset vierastavat sähköistä formaattia. Vaikka ihmiset lukevat näyttöiltä päivittäin, kirjaa ei haluta sähköisenä. Ironmistress

sanoo painokkaasti kaikkien kielteisten kommenttien tiivistäjäksi: ”E-kirjaa on yksinkertaisesti mahdotonta arvostaa samalla tavoin kuin painettua paperista kirjaa” (emt.). Ironmistress on e-kirjoja vastaan, muttei tyypillisen printterin tavoin, koska painetulle sanomalehdelle hän ei anna arvoa.

Kirjoitus on niin kärkeä, ettei ole ihmeäkään, että se on herättänyt 29 kommentin mittaisen keskustelun, jossa e-kirjoja sekä puolustetaan että parjataan. Referoinnin helpottamiseksi olen numeroinut nimettöminä kommenttinsa jättävät Anonymous-käyttäjät kirjoitusjärjestyksessä 1–8. Jätän käsittelemättä kommentit, jotka eivät liity kirjoitukseen vaan blogiin ja kirjoittajaan yleisesti.

Kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että Suomessa e-kirjojen hinnat ovat kohtuuttoman korkealla. Anonymous 1 ehdottaa, että kirjailijat voisivat leikata omaa osuuttaan, jolloin halvempaa kirjaa ostaisi useampi. Hänelle e-kirja kelpaisi, jos hinta olisi kohdallaan. Anonymous 6 kirjoittaa jopa, että Suomen e-kirjamarkkinoiden vikana on vain hinnoittelu. Anonymous 7 pitää 5 euroa kipurajana ”hetimulletänneyt-teoksesta”, mutta odotetuista suomennetuista teoksista olisi valmis maksamaan enemmän – ei kuitenkaan nykyisten hintojen verran. Hänkin mainitsee e-kirjojen korkeamman arvonlisäverotuksen hintoihin vaikuttavana tekijänä. Elina Keränen täydentää hintakeskustelua kertoen, että kirjailijan osuus kirjan hinnasta on 16 %, kirjakaupan 7 %. Kustantajalle menevää osuutta tuskin kannattaa pienentää, mutta e-kirjojen myyminen samaan hintaan kuin painettu on sekin idioottimaista. Samalla hän kommentoi Anonymous 1:n kommenttia: kirjailijan ei kannata leikata rojaltejaan, koska he elävät muutenkin nälkäpalkalla. Jani Alander (Ironmistressin blogissa 2013) toteaa maltillisemmin: ”Toki jos itsensä uloshinnoittelee niin mikäs siinä. Ahneellahan on tietynlainen loppu...”

Nimimerkki jmk on Ironmistressin kanssa samoilla linjoilla e-kirjan katoavaisesta luonteesta (eli ”poropietari-efemeridistä”). Hän kertoo, että Amazon voi tuhota asiakkaan e-kirjakokoelmat tai poistaa häneltä kirjoja. Oheen hän liittää New York Timesin sivuilla 17.7.2009 julkaistun uutisen ”Amazon Erases Orwell Books From Kindle”. Hän sanoo painokkaasti: ”Järjestelmä, joka edes teknisesti mahdollistaa tällaisen, ei kelpaa tiedon säilyttämiseen. Ei riitä, vaikka Amazon nyt pyhästi lupaisi jatkossa käyttäytyä kunnolla - siihen ei vain voi luottaa. Ostetun kirjan on oltava fyysisesti turvassa.” (jmk Ironmistressin blogissa 2013.) Aiheesta jatkaa Anonymous 5 todeten, että e-kirjat mahdollistavat entistä paremmin kirjojen sensuroimisen ja hävittämisen. Valanpitäjillä on hänen mukaansa valta muokata vapaasti bittimuotoista kirjallisuutta: ”Me olemme koko ajan matkalla kohti orwellilaista valvonta- ja kyyläsyhteiskuntaa” (Anonymous 5 Ironmistressin blogissa).

Myös Suomen e-kirjamarkkinat ja niiden mahdollinen floppaaminen puhuttaa. Anonymous 2 kehottaa Ironmistressiä vertaamaan tilannetta Venäjään tai Hong Kongiin, eli oikeastaan Suomi on vain vähän jälkijunassa. Keränen huomauttaa, että floppi on varsin voimakas sanavalinta kuva-

maan Suomen vasta syntyviä e-kirjamarkkinoita. Hän uskoo, että tilanne on vielä muuttumassa: ”Kun älypuhelin sukupolvi kasvaa isoksi ja vekottimet halpenevat, e-kirja on luonnollisempi formaatti kuin kirja” (Keränen Ironmistressin blogissa 2013). Hänen mielestään uudet kirjat kannattaisi aluksi julkaista vain sähköisenä ja myöhemmin painettuna, jos kysyntää on: ”Näin myös nähtäisiin paremmin teosten arvo: jos sisältö vakuutti, ihminen on valmis investoimaan kirjaan; jos se oli pelkkä yhden kerran luettava kulutustavara, niin ei sitä tarvita hyllyjentytteeksi” (Keränen Ironmistressin blogissa 2013). Nimimerkki Sanna tuo myös esille tarvepainatuskirjat, eli kirjaa painetaan vasta tilauksen jälkeen, jottei varastoon jää turhia kappaleita.

E-kirjojen lukemisen mukavuus puhutti paljon sekä puolesta että vastaan. European-Thai Construction Comp. (Ironmistressin blogissa 2013) on sitä mieltä, että tekstiä on parempi lukea kirjana: ”Pidemmät tekstit on muutenkin miellyttävämpi printata paperille kuin skrollata hiirtä loputtomiin”. Anonymous 3:n ja Jani Alanderin mielestä taas on mukavampaa kantaa mukanaan tablettia kuin kasaa kirjoja. Anonymous 4 yhtyy mielipiteeseen ja jatkaa, että sama pätee musiikkiin ja muuhun sähköiseen muotoon tallennettuun tietoon.

Kallu uskoo e-kirjojen vähäisen suosion johtuvan siitä, kirjat ovat miellyttävämpiä pitää kädessä ja siten lukukokemus on parempi. Lisäksi hän kirjoittaa, että lukulaitetta pidellään eri tavalla kuin kirjaa, joten lukuasento on erilainen. Hän on omakohtaisesti saanut opiskeluissa huomata, että näytöltä lukeminen on pidemmän päälle todella epämiellyttävää. Lukulaitteiden huonoiksi puoleksi hän mainitsee niiden sähköntarpeen, näytön heijastavuuden auringossa ja putoamisen mahdollisuuden. Hyviä puolia hänestä on sen sijaan se, etteivät ne vie tilaa ja – ristiriitaisesti aiempaan nähden – että joitakin lukulaitteita onkin helpompi kannatella kuin isompia ja niitä voi lukea pimeässä häiritsemättä toista nukkujaa lukuvalolla.

Istoo (Ironmistressin blogissa 2013) puuttuu kirjoittajan standardittomuusmoitteisiin: ”E-kirjat saadaan PDF-tiedostoina ja PDF-tiedostot aukeaa ja on auennut jo vuosikymmenen ajan ainakin”. Ironmistress vastaa tähän todeten, ettei e-kirjakaupoista suinkaan saa PDF-tiedostoja, vaan lukulaitetoimittajien ”omissa poropietariformaateissa”. Oheen hän linkittää Wikipedian artikkelin ”Comparison of e-book formats”. Alander vastaa, että on olemassa e-kirjoja ja formaatteja ilman kritisoitua ja inhottua DRM-suojasta³. Mikko Niska puolestaan toteaa, että PDF on e-kirjaa edeltävä tallennemuoto. E-kirjaksi hän uskoo määriteltävän nimenomaan ne yleisimmät formaatit, jotka rivittyvät automaattisesti lukulaitteissa. PDF:ää on hänen mukaansa ikävää lukea esimerkiksi puhelimesta, minkä hän uskoo johtuvan juuri siitä, että se on niin vanha formaatti eikä e-kirjoille tarkoi-

³ DRM (digital rights management) eli digitaalinen käyttöoikeuksien hallinta tarkoittaa sähköisiin tuotteisiin, kuten musiikkiin, peleihin ja e-kirjoihin liitettävää sähköistä suojausta, jonka avulla pyritään estämään teosten laiton levittämistä. DRM-suojaus hankaloittaa joskus myös teosten laillista käyttöä, minkä vuoksi se on käyttäjien keskuudessa jopa niin vihattu, että jotkut kieltäytyvät ostamasta DRM-suojattuja teoksia tai poistavat suojaukset itse.

tettu. Sami Sundell ei myöskään hyväksy Ironmistressin väitettä siitä, että olisi paljon eri formaatteja: ”On noita formaatteja toki kehitelty, mutta e-kirjoja ostaessa vaihtoehtoja on käytännössä kaksi: Amazonin Kindle ja kaikkien muiden epub.” Myöhemmin nimimerkki Siili (Ironmistressin blogissa 2013) tarjoaa standardittomuuteen ratkaisuksi ilmaisen Calibre-ohjelman, jonka myötä ”formaattiongelmien ovat menneen talven lumia”.

Jotkut omaavat aivan vastakkaisen näkemyksen e-kirjoista kuin Ironmistress. Puolimieli kuuluu e-kirjoihin positiivisesti suhtautuviin. Hän lukee enemmän Kindlelta kuin paperilta, koska etenkin paksut kirjat ovat mukavampi lukea sähköisenä. Calibren ansiosta hän ei koe formaattiongelmia ylitsepääsemättömiksi. Tietokoneen näytöltä on hänestä epämiellyttävää lukea, mutta lukulaitteet ja tabletit ”pesee kyllä monin tavoin perinteisen kirjan” (Puolimieli Ironmistressin blogissa 2013).

Kommenteissa moni on hermostunut sekä Ironmistressin sävystä että hänen kirjoituksensa virheistä. Anonymous 8 (Ironmistressin blogissa 2012) kirjoittaa: ”Sekä blogaus että kommentit ovat niin täynnä mutua ja löysiä heittoja, että oksat pois”. Hän ei kuitenkaan jaksaa lähteä korjaamaan kaikkia virheitä, joista osan ovat jo muut kommentoijat oikaisseet. Hän toteaa omistavansa lukulaitteen ja lukevansa nykyään vain sillä. Samoin Tuomo ”Squirrel” Hämäläinen tarttuu moneen vääryyteen ja teräväkielisyyteen Ironmistressin kirjoituksessa. Hän muun muassa huomauttaa, että toisin kuin Ironmistress kirjoittaa, kaikki nörtit eivät ole suinkaan neofiilejä, vaan monet nörtit ovat ”aspergerpiirteisiä” ja siten hyvin muutosvastarintaisia. Sundell puolestaan kyseenalaistaa Ironmistressin väitteet muun muassa siitä, että Amazonissa eniten sähköisenä myytäisiin lähinnä manuaaleja. Ironmistressin kanssa samaa mieltä Sundell on lukulaitteiden haavoittuvuudesta, mutta hänen omansa akku kestää kuitenkin hyvin yhdellä latauksella. Alanderkin kertoo lukulaitteensa kestäneen kaikenlaista ja että yhdellä latauksella lukee monta viikkoa. Kirjoituksessaan Ironmistress oli kehoittanut kaatamaan nestettä kirjan ja lukulaitteen päälle ja katsomaan, kumpi toimii, mutta Sundell huomauttaa, että paperikin kärsii kosteudesta, ja että etenkin pokkarit eivät ole kovin kestäviä. Hän oikaisee myös, ettei lukulaitteen kadotessa koko kirjasto ole menetetty, vaan siinä tapauksessa e-kirjat voi ladata toiselle laitteelle. Vaikka sähköisessä formaatissa on hänen mielestään omat ongelmansa, laitteen tuhoutuminen ei ole yksi niistä. Vaikka Ironmistress sanoo, etteivät ihmiset halua lisää ”elektroniikkavempeleitä”, Sundell huomauttaa Amazonin myyntitilastojen kertovan muuta. Tästä puolustelusta huolimatta Sundell itse lukee kirjat mieluummin painettuna.

”Teknologiakammoisesta e-kirja-addiktiksi?” Kirjailija Katri Alatalo (2013) taas kertoo toisenlaisen e-kirjatarinan 23.9.2013 julkaistussa kirjoituksessaan. Kokemuksen kautta e-kirjat ovatkin

osoittautuneet kirja rakastavalle henkilölle mieluisaksi vaihtoehdoksi. Hän vaikuttaisi olevan melko tyypillinen kirja-hifisti, mutta bibliofiilinä aivan toisenlainen kuin Rahikka.

Alatalokin kertoo olevansa pääasiassa ”vanhanaikaisten juttujen kannattaja” (Alatalo 2013). Yleinen teknologiakammo liitetään e-kirjojen vastustamiseen. Kuitenkin sen jälkeen, kun Alatalon talouteensa tuli tabletti ja hän pääsi kokeilemaan e-kirjoja (”Pitihän sitä kokeilla, kun muutkin lukevat” (emt.)), hän on huomannut pitävänsä niistä. Hänestä e-kirjojen hyviä puolia ovat e-kirjan kätevyys, mahdollisuus säätää näyttöä mieluiseseen ja Elisa Kirjan helppokäyttöinen ja toimiva palvelu. Alatalo on ostanut pari halpaa kirjaa, mutta yleisesti ihmettelee hintojen korkeutta verrattuna painettuihin teoksiin: ”Jos hinnat eivät laske, ehkä sitten kuitenkin laitan rahani mieluummin perinteiseen kirjaan” (emt.).

Kuten Booksy ja Raija, Alatalokaan ei ole menettänyt rakkauttaan painettuihin kirjoihin, vaikka hän on huomannut e-kirjojen kätevyyden ja bibliofiiliset piirteet ovat muuttuneet vähemmän konservatiivisiksi. Lempikirjailijoidensa tuotannon hän haluaisi mieluummin painettuna, ja jos kirjasarjan aiemmat osat ovat painettuna, haluaisi hän uudemmatkin osat samassa formaatissa. Sähköisenä hän voisi ostaa uusien tuttavuuksien kirjoja kokeilumielessä, samoin kevyen matkalukemiston. Siispä hän joutuu tekemään valintoja, kun tulevaisuudessa pohtii, kummassa muodossa kirjan ostaa. Kirjavalikoima tulee myös vaikuttamaan. Kirjoituksen lopuksi Alatalo vielä toteaa: ”E-kirjat ovat tulleet jäädäkseen, tavalla tai toisella” (emt.).

Kirjoitus on saanut kaksi kommenttia. Nimimerkki R.M.S.R kirjoittaa, että hän ei ole lue-
nut e-kirjoja lukuun ottamatta keskenjäänyttä yritystä lukea kännykästä *Alice in Wonderland*. Häntä e-kirjoissa häiritsee se, että konkreettinen esine puuttuu, ja että monien lukulaitteiden näytöt kiiltävät. Kuitenkin hän myöntää, että e-kirjat ovat käteviä matkustellessa, jotta esimerkiksi vaihtopilaaksi lähtiessä saa lempikirjansa mukaan. Alatalo yhtyy vastauksessaan R.M.S.R:n mielipiteeseen konkreettisen kirjan viehätystä ja siitä, että kirjoja on yleensä miellyttävämpää lukea paperilta. Samoin hän täydentää e-kirjan kätevyyttä pohtimalla sitä funktionalististen periaatteiden mukaisesti, kuinka helppoa on, kun ei tarvitse lähteä kirjakauppaan tai kirjastoon eikä pakettia tarvitse odottaa postista.

Nimimerkki Calendula (Alatalon blogissa 2013) tuo keskusteluun uutena e-ink-näytön⁴, joka ”on tasan yhtä mukava kuin paperi”. Hänellä itsellään on Kobon lukulaite, jota hän rakastaa. Hänkin tosin toteaa yleisesti hintojen olevan kalliita, mutta arvelee niiden voivan vielä laskea. E-mustenäyttö kiinnostaa Alataloa, mutta hän ei ole itse vielä törmännyt siihen, koska hän yleensä

⁴ E-ink, myös sähköinen muste tai sähköinen paperi, on lukulaitteissa käytettävä teknologia. E-ink-näytöissä ei ole omaa taustavaloa eikä niiden kuva välky kuten esimerkiksi tietokoneiden näytöt, vaan ne heijastavat valoa paperin ta-
voin.

välttelee uutta tekniikkaa. Calendulan mielestä e-kirja on myös kätevä vauvan kanssa: ”sitä [lukulaitetta] voi käyttää yhdellä kädellä, kun toinen on vauvassa kiinni” (Alatalo 2013). Alatalo yhtyy siihen, että e-kirjat ovat helppoja, koska niissä ei tarvitse huolehtia sivun pysymisestä auki.

3.2 Emotionaaliset syyt ja perustelut

Tässä alaluvussa käsittelen niitä e-kirjan käyttöön tai käyttämättömyyteen liittyviä näkemyksiä, joissa hallitsevaa on tunnesyihin vetoaminen. Pääasiassa emotionaaliset syyt liittyvät printtikirjan arvoon ja lukukokemukseen. Emotionaalinen perustelu e-kirjojen puolesta voi olla myös esimerkiksi halu kuljettaa luettavaa mukana kaikkialle. Ekologiset arvot tulevat tarkemmin esille luvussa 4.

Kaikkein eniten emotionaalisista syistä puhuttaa rakkaus fyysiseen kirjaan sekä kirjan käsittelyyn liittyvien kokemusten tiivis yhteys hyvään lukukokemukseen. Ne ovat kauniita esineitä, joita on mukava keräillä hyllyyn (Alatalo 2013). Monet ovat sitä mieltä, että kirjassa ei ole kyse pelkästään tarinasta vaan että itse kirja on vähintään yhtä tärkeä: ”Kirjan lukemisessa suuri osa kokonaisuudesta on kirjan pitäminen kädessä. Kannen ja takakannen silmäily. Sivujen rapina. Selailu. Se tunne, kun kirja on kädessä. Fyysinen kontakti kirjaan. Rakkaus kirjaan.” (Rahikka 2013.) Jos esineen fyysinen käsittely otetaan lukemisesta pois, jää jäljelle tyhjä kokemus. Joillekin e-kirjan suurin puute on juuri sen aineettomuus: ”Mutta lähinnä e-kirjalaitteissa häiritsee se, ettei ole mitään konkreettista kirjaa” (R.M.S.R. Alatalon blogissa 2013). Jopa isojen kirjojen hankala käsitteleminen saattaa olla lukijoille niin olennainen osa lukemista, etteivät he halua vaihtaa kevyempään lukulaitteeseen. E-kirjan lukeminen on vähemmän miellyttävää juuri siksi, että se eroaa printtikirjojen lukemisesta. Printterit edustavat tätä näkökulmaa eniten, mutta myös iso osa kirja-hifisteistä. Aihe nousee esille lähes kaikissa blogikirjoituksissa joko kirjoittajan tai kommentoijan kynästä.

Pelkästään fyysisen kirja-esineen puuttuminen yksin ei ole syy vieroksua e-kirjaa, vaan siihen liittyy myös yleisesti sähköisten tuotteiden vähäisempi arvostus, vierastaminen ja jopa pelkääminen: ”Jotenkin vain pikseleiden muodostamat kirjaimet eivät ole yhtä arvokkaita ja painavia kuin painettu teksti” (Johnny 2012). Fyysiseen kirjaan liitetään ajatukset arvokkuudesta ja uskottavuudesta, ja esineen ominaisuudet voivat jopa lisätä aineettoman sisällön arvoa: ”Vanhoissa kirjoissa tuo tekstin painavuus ilmenee ihanasti. Minulle tulee turvallinen olo, kun teksti on painettu niin lujaa, että se on ihan konkreettisesti painunut paperiin. :)” (Maija Johnnyn blogissa 2012.) Hämäläinen (Ironmistressin blogissa 2012) perustelee kielteistä suhtautumistaan e-kirjoihin sillä, että ”kirja on konkreettinen kun digi taas on jotenkin abstrakti”. Hänestä e-kirja ”ei tunnu ’aidolta lahjalta’ samaan tapaan kuin kirja” (emt.). Rahikka vaikuttaa olevan sitä mieltä, että kirjaan liittyy niin olennaisena sen fyysinen olomuoto, ettei e-kirja ole kirja lainkaan.

Sähköiseen mediaan liittyy vahvasti pelko katoavaisuudesta. Ironmistressin (2013) mielestä sähköisen tuotteen vähäisempi arvo perustuu juuri siihen: ”Vitsi on siinä, että sähköinen media on luonteeltaan *efemeraalinen* - ohikiitävä, helposti tuhoutuva, häviävä ja lyhytikäinen. Kirja puolestaan edustaa *pysyvyyttä* - siis sellaista, minkä oletetaan säilyvän aikojen taa.” Myöhemmin hän jatkaa: ” – ongelma on juuri tuo e-kirjan informaation efemeraalisuus. Se suorastaan kerjää tulla hävitetyksi. – – Tämä efemeraalisuus aiheuttaa valtavan *arvostusinflaation* - e-kirjaa on mahdotonta arvostaa *an sich* enempää kuin vaikkapa sanomalehteä.” (Ironmistress 2013.)

Monet liittävät e-kirjojen karttamisen vanhanaikaisuuteen tai ”teknologiakammoisuuteen” (vrt. Alatalo 2013) ja vastaavasti niiden lukemisen moderniin teknologiamyönteisyyteen (Ironmistressin (2013) sanoin ”neofiliaan”). Johnny (2012) kirjoittaa heti blogikirjoituksensa alkuun: ”Itse en ole vielä yhtäkään kirjaa lukenut sähköiseltä päätteeltä – – Ja minä en siis todellakaan ole mikään vanhus vielä.” Rahikka antaa myös ymmärtää, että painettujen kirjojen lukemisella hän puolustaa vanhoja arvoja, joita sähköistyminen uhkaa. E-kirjoihin tarttuminen taas edustaa astumista nyky aikaan. Esimerkiksi Alatalo (2013) kirjoittaa, että e-kirjoihin tutustuminen tabletin kautta on osa hänen pyrkimystään ”pysytellä kärryillä median kehityksestä”, jota hän pitää tärkeänä työssään äidinkielen opettajana.

Kuten sanottua, e-kirjoja vastustavat perustelevat usein kantansa emotionaalisista näkökulmista. E-kirjoja arvostavat ja puolustavat voivat kuitenkin myös nojata emotionaalisiin syihin. Nämä henkilöt ovat useimmiten funktionalistisia ja tiedonhaluisia kirja-hifistejä. Monelle heistä kirjojen rakastaminen tarkoittaa sisältöjen rakastamista, ja heille on tärkeää, että kirjat on nopea ostaa ja helppo ottaa mukaan. Lukeminen on arvokasta formaatista riippumatta. Anonymous 7 (Ironmistressin blogissa 2013) pitää e-kirjoissa siitä, että työpaikalla hän voi lukea kirjoja myös vessassa tai kokouksissa. E-kirjat ikään kuin laajentavat arvokkaiden sisältöjen mahdollisuuksia. Kun Ironmistress (2013) kirjoittaa: ” – kuka arvostaisi isoisan lukulaitetta - tai isoisan kirjatallenteita? Ei kukaan”, vastaa Sundell (Ironmistressin blogissa 2013): ”Et sinä. Noin muutenhan tämän voi ajatella positiivisesti niin, että arvostetaan enemmän kirjan sisältöä kuin sen fyysistä muotoa.”

Toinen vastaava seikka on kirjallisuuden parempi saatavuus verkon avulla: ”Project Gutenbergin kaltaiset projektit ovat mitä kannatettavimpia, sillä ne tuovat klassikot ulottuville” (European-Thai Construction Comp. Ironmistressin blogissa 2013). Kirjojen häviämistä ja hävittämistä on pidetty suurena kulttuurisena menetyksenä, jopa rikoksena, ja yksi tapa estää kirjojen tuhoutuminen on tehdä teoksesta e-kirja ja antaa siten sille uusi elämä. Vanhat teokset, joiden tekijänoikeudet ovat rauenneet (public domain), ovat ilmaiseksi internetissä kaikkien saatavilla. Mikko Niska (Ironmistressin blogissa 2013) sanoo: ”E-kirja mahdollistaa uusia asioita myös niille, jotka ovat kirjainten toisella puolella”. Hän toteaa myös, että vapaat kirjoittajat menestyneet hyvin sen ansios-

ta. Monet nykyajan bestsellerit ovatkin kimmonneet julkisuuteen juuri sähköisinä omakustanteina (esim. E. L. Jamesin *Fifty Shades of Grey* ja Hugh Howeyn *Siilo*).

Huomionarvoista mielestäni on, että vaikka monet emotionaalisiin syihin vetoavat voivat olla digitaaliselta elämäntavaltaan hyvin funktionalisteja ja teknologian käyttöön tottuneita, kirjojen kohdalla he tekevät poikkeuksen. Netistä ja näytöltä ollaan muuten kyllä valmiita selaamaan paljon tekstiä, mutta romaaneja ei: ”Itse en ole vielä yhtäkään kirjaa lukenut sähköiseltä päätteeltä, tosin kaikenlaista muuta tekstiä luen päivittäin tietokoneelta ja puhelimelta” (Johnny 2012). Kirja on heille kuin viimeinen linnake teknologisoitumista vastaan.

Toisaalta on myös niitä, jotka kuuluvat teknologian osalta arkoihin, mutta jotka ovat e-kirjojen kohdalla rohkaistuneet tekemään poikkeuksen. Esimerkiksi Alatalo (2013) kirjoittaa: ”Olen pudonnut tablettien ja kännyköiden kehityksestä jo kauan sitten – – Kännykälläni pääsee kyllä nettiin ja siinä on kosketusnäyttö, mutta ilmeisesti se on jo vanhentunutta mallia.” Kuitenkin hän on hurautanut tabletilla lukemiseen. Tällaisissa tapauksissa juuri sisältöjen arvokkuus nousee ratkaisevammaksi kuin lukuformaatti.

3.3 Käytännölliset syyt ja perustelut

Käytännöllisiä syitä löytyy e-kirjoihin liittyen emotionaalisia syitä monipuolisemmin. Niitä myös perustellaan enemmän ja tarkemmin, kun taas emotionaaliset usein ovat kuvauksia omista mieltymyksistä. Käytännöllisten syiden pohjana on rationaalinen vertailu, siinä missä emotionaalisilla saattoi olla henkilökohtaisia periaatteita taustalla. Ne voivat liittyä e-kirjojen hintoihin, saatavuuteen tai käyttämisen helppouteen tai vaikeuteen suhteessa printtikirjoihin. Nimimerkki Älämölö kirjoittaa Ironmistressin (2013) blogissa: ”Oikeastaan minulla ei ole mitään vastaan toimivaa e-kirjaa, jos se ei ole rajoitettu”. Sitä on käytännöllinen näkökulma yksinkertaisimmillaan: jos se toimii ja siitä on hyötyä, se on hyvä. Jos e-kirjan käyttäminen syystä tai toisesta on vaikeampaa kuin painetun kirjan – tai toisinpäin – silloin käytetään helppokäyttöisempää vaihtoehtoa.

E-kirjoja tukee monta lukemista helpottavaa tekijää, kuten mahdollisuus kuljettaa paljon kirjoja mukanaan. Koko kirjasto taskussa on syy, jonka lähes kaikki e-kirjoihin siirtyneet ja mieltyneet mainitsevat ensimmäisenä ja aina positiivisena. He kokevat säästävänsä itseltään vaivaa: ”Voi sitten miettiä, raahatako repussa mielummin vajaan kilon painoista tablettia vai kasaa painavia ja tilaavieviä pökkareita” (Anonymous 3, Ironmistressin blogissa 2013). Käyttöä hankaloittavia asioita puolestaan ovat esimerkiksi DRM-suojaukset ja etenkin Ironmistressin mielestä ehdottomasti standardiformaatin puute.

Itse lukulaitteiden käyttömukavuus on myös keskeinen käytännöllinen peruste. Näytöt jakavat mielipiteitä, sillä niin e-kirjoja kannattavien kuin vastustavien puolelta esitetään näyttöihin ja niiden laatuun liittyviä kommentteja. Nimenomaan taustavalaistu näyttö on aiheuttanut monessa blogissa paljon keskustelua. Toiset ovat sitä mieltä, että esimerkiksi tabletilta saati tietokoneelta lukeminen rasittaa silmiä: ”Tietokoneen näytöltä lukeminen on pidemmän päälle täyttä tuskaa. Sitä joutui opiskeluaikoina tekemään pakosta, kun kurssimateriaali oli verkossa, eikä sitä voinut tulostaa paperille.” (Kallu Ironmistressin blogissa 2013.) R.M.S.R. (Alatalon blogissa 2013) on samoilla linjoilla: ”Mutta lähinnä e-kirjalaitteissa häiritsee se, ettei ole mitään konkreettista kirjaa. +useimmissa laitteissa näyttö on kiiltävä”. Yleisesti painettujen kirjojen lukemista pidetään miellyttävämpänä (ks. myös Herkman & Vainikka 2012, 99).

Kiiltävän näytön ongelma on kuitenkin ratkaistavissa e-ink-näytöllä. Sen kannattajien rooli näyttökeskustelussa on yleensä julistaa e-mustenäytön ilosanomaa silloin, kuin muut valittelevat silmien rasituksesta: ”E-ink, e-ink! Siis, sellainen ihan lukemiseen tarkoitettu e-mustenäyttö on tasan yhtä mukava kuin paperi. Ehkä mukavampikin, sillä riviväliä ja fonttikokoa saa muokattua.” (Calendula Alatalon blogissa 2013.)

Joillekin tablettien ja muiden laitteiden taustavalo on päinvastoin myönteinen asia. Niiden avulla voi esimerkiksi lukea pimeässä: ”[L]ukulaitteissa on usein taustavalo, jonka avulla voi lukea yöaikaan häiritsemättä puolisoa pitämällä valoja päällä” (Kallu Ironmistressin blogissa 2013) tai saada helpotusta näköongelmiin: ”Itse luen mieluummin näytöltä, valo auttaa havaitsemisessa. (puolisokea kun olen.)” (Hämäläinen Ironmistressin blogissa 2013.) Tekstin säätämismahdollisuus vaikuttaisi olevan yleinen etu: ”Näytöltä on ollut ihan miellyttävää lukea, kun tekstin, taustan, valaistuksen jne. saa aina säädettyä tarpeen mukaan” (Alatalo 2013).

Näyttöjen lisäksi lukulaitteita verrataan kokemukseltaan kirjoihin muistakin näkökulmista. Toiset nimittäin pitävät e-kirjojen lukemisesta lukulaitteelta enemmän kuin painettujen kirjojen lukemisesta: ”Oikeastaan kirjan kannattelu on ärsyttävämpää kuin silmien saama rasitus” (Älämölö Ironmistressin blogissa). Puolimieli (Ironmistressin blogissa 2013) toteaa jopa, että ”lukulaite tai tablettikin pesee kyllä monin tavoin perinteisen kirjan”. Eräät, kuten Kallu (Ironmistressin blogissa 2013), ovat toista mieltä:

[K]irja on käytännöllisempi ja mukavampi pitää kädessä. Käyttökokemus on parempi kuin lukulaitteella. En ole vielä ainakaan törmännyt sellaiseen lukulaitteeseen, jota voi pitää rennosti toisella kädellä samalla kun pitelee kahvikuppia toisessa kädessä, kuten pokkarimallista kirjaa voi.

Monille sähköisten laitteiden käyttäminen vaikuttaa olevan niin vierasta, että he kokevat painettujen kirjojen käsittelyn miellyttävämmäksi. Se on jälleen osoitus siitä, että lukukokemukseen liittyy paljon emotionaalisia аспекteja, joista esimerkiksi painomusteen tuoksu ja sivujen rapina ovat aiemmin tulleet ilmi. Toisille painavan kirjan kannattelemisen on epämukavaa, toisille se on tärkeä osa arvokkaan kirjan lukemista.

Ylivoimaisesti eniten käytännöllisistä seikoista puhuttavat e-kirjojen hinnat. Rahikan kirjoitusta lukuun ottamatta kaikissa blogiteksteissä tai niihin kirjoitetuissa kommentteissa todetaan, että Suomessa e-kirjat ovat liian kalliita. E-kirja on muuten monen mielestä konseptina hyvä, mutta hinnasta johtuen niitä ei haluta ostaa.

Hintoja pidetään liian korkeina monesta eri syystä. Ensinnäkin blogistit ja kommentoijat vertaavat hintatasoa ulkomaisiin e-kirjakauppiaisiin, pääasiassa Amazoniin. Toisekseen monet ovat huomanneet, että e-kirjat ovat joko yhtä kalliita tai jopa kalliimpia kuin painetut kirjat: ” – jotain on pielessä jos sähköisen kirjan hinta on lähes sama kuin painetun” (Johnny 2012). Eritoten Johnny ja Ironmistress ovat vahvasti sitä mieltä, että hinnan tulisi olla halvempi, koska e-kirjan tuotantokustannukset ovat painettua kirjaa alhaisemmat. Johnny (2012) laskee, että e-kirjan hinnasta pitäisi jäädä pois kirjakaupan osuus, teknisen valmistuksen kulut, kirjan mainonta ja suurin osa kustantajan yleiskuluista. Kommentoija Raija (Johnnyn blogissa 2013) menee niin pitkälle, että väittää, että ”valmistusta ei tarvita”. Anonyymi (Johnnyn blogissa 2012) sanoo myös: ”Siitä tiedostosta, josta tehdään printtikirja, voidaan suhteellisen pienin muutoksin luoda e-kirjaversio”. Jotkut ovat kuitenkin tuoneet vasta-argumenttinsa hintakiistaan, muistuttaen esimerkiksi arvonlisäverotuksesta. Elisa Keränen toteaa Ironmistressille, ettei e-kirjojen valmistus ole niin halpaa kuin kuvitellaan.

Taloudellisesta näkökulmasta lukulaitteet kuuluvat e-kirjojen hintojen kanssa samaan kategoriaan, koska ”e-kirja vaatii alkuinvestoinnin” (Ironmistress 2013). Kaikilla ei ole mahdollisuuksia tai halua investoida sellaiseen laitteeseen, jolla e-kirjoja on mahdollista lukea. Toiset taas eivät halua monia erilaisia laitteita. Lukulaitteiden kestävyyttä myös kritisoidaan. Sundell (Ironmistressin blogissa 2013) kuitenkin muistuttaa, etteivät kestävyys ja säilyvyys ole ainoastaan e-kirjan ongelma:

Samoin se paperinen kirjakin kärsii kosteudesta - sivut käpristyvät, liimaantuvat yhteen, muste leviää. Massapokkareista tulee kovassa käytössä herkästi irtolehtipainoksia. – – Mitäs sitten tehdään, kun siinä paperisessa kirjastossa syytty tulipalo?

Ylitsepääsemätön ongelma hinnat eivät kaikille ole. Esimerkiksi Puolimieli (Ironmistressin blogissa 2013) kirjoittaa, että ilmaisia kirjoja on paljon saatavana joko public domainin piiriin kuuluvina tai piraatteina. Moni myös ratkaisee hintaongelman ostamalla vain ulkomaisista kirjakau-

poista. Ne, jotka näin tekevät, vetoavat Suomen e-kirjamarkkinoiden huonouteen ja suoranaiseen epäonnistumiseen (vrt. ”e-floppi”). Sen lisäksi, että Suomessa hinnat ovat liian korkeat, pidetään tarjontaakin huonompana. Jos Suomessa ei ole saatavilla sähköisenä niitä kirjoja, joita haluaa ostaa, tulee ne luonnollisesti ostettua painettuna tai hankittua muualta.

Hintakysymys ei välttämättä ole puhtaan käytännöllinen. Joillakin olisi todellisuudessa varaa ostaa kalliimpiakin e-kirjoja, mutta he eivät ole halukkaita maksamaan niistä niin paljon. Silloin syy onkin periaatteellinen eli emotionaalisiin syihin perustuva. E-kirjaa ei pidetä niin arvokkaana, että se olisi korkean hintansa väärti. Jos he voivat valita samanhintaisen e-kirjan ja painetun kirjan väliltä, ostavat he mieluummin painetun: ”Kun käyttötarkoitus on sama kuin esinemuotoisella kirjalla, ei aineettomasta versiosta halua samaa hintaa maksaa” (Booksy Johnnyn blogissa 2012).

Käytännölliset syyt painottuvat eri tavoin eri ihmisryhmissä. Vaikka aineistoissani ei ole esimerkkiä heistä, on esimerkiksi akateemikoilla ja opiskelijoilla erilaiset tarpeet kirjojen käytössä. He käyttävät e-kirjoja tiedonhaun ja tutkimuksen tukena, ja kuten Rowlands ym. (2007, 498) toteavat, yliopistojen kirjastojen käyttäjät yhdistävät e-kirjat enemmän työhön ja opiskeluun kuin vapaa-ajan lukemiseen. Samoilla linjoilla on esimerkiksi Anonymous 6 (Ironmistressin blogissa 2013), jonka mielestä e-kirja palvelee eri tarkoitusta kuin painettu.

Tärkeää on tiedostaa, että käytännölliset syyt eivät syrjäytä emotionaalisia täysin eikä kukaan blogisteista kokenut, että fyysisen kirjan synnyttämä kokemus tai viehätys olisi heidän mielisään vähentynyt. He jopa alleviivaavat päinvastaista. Kuitenkin käytännöllisten syiden tullessa mukaan kuvioihin muuttuivat asenteet kielteisistä myönteisemmiksi, eikä emotionaalisissa syillä yritetty enää perustella e-kirjojen huonommuutta.

4. Kehityskulku ja asenteenmuutos *Kemikaalicocktail*-blogissa

Kemikaalicocktail on juontaja-toimittaja Noora Shinglerin pitämä blogi, jonka aiheina ovat terveelliset elämäntavat ilman ylimääräisiä kemikaaleja ja muut vihreät arvot. Yhteistyössään Elisa Kirjan kanssa hän sai kesällä 2013 e-kirjoja tutustumista varten. Vastineeksi Shingler kirjoittaa e-kirjakokemuksistaan.

Yhteensä kolme blogikirjoitusta on omistettu e-kirjoille. Kesällä ja syksyllä kirjoitetussa kolmessa tekstissä tulee hyvin ilmi kehityskulku skeptisestä, mutta kuitenkin avoimesti suhtautuvasta uudesta käyttäjästä oman e-kirjan julkaisseeksi kirjailijaksi. Lopuksi Shingler tiedostaa hyvin aikaisemmat ennakkoluulonsa ja on onnellinen siitä, että hänet on tutustettu e-kirjoihin. Emotionaalinen–käytännöllinen-akselilla Shinglerin suhtautuminen muuttuu käytännöllisempään suuntaan.

4.1 ”Sähkökirja – uhka vai mahdollisuus?”

Heinäkuun 11. päivä kirjoitettu teksti kertoo Shinglerin ensikosketuksesta sähkökirjoihin. Omien sanojensa mukaan hän on onnistunut ”välttämään koko konseptia täysin” (Shingler 2013a). E-kirjat tulivat hänelle ensimmäisen kerran kohdalle, kun hän mietti, pitäisikö hänen julkaista kirjansa *Marjoja & maskaraa* (2009) ekologisemmin sähköisessä muodossa. Hän luopui ajatuksesta, koska uskoi, ettei sähköinen kirja tavoittaisi lukijoita yhtä hyvin. Samalla hän pohtii, miksei e-kirja ole lyönyt itseään läpi Suomessa: ”Onko kyse siitä, että perinteinen kirja on meillä niin vahvassa asemassa, vai onko sähkökirjan lukeminen oikeasti jotenkin epämukavaa?” (emt.). Seuraavan kirjansa julkaisua ajatellen hän halusi selvittää asian itse.

Shingler kertoo jo lyhyen tutustumisensa aikana löytäneensä monia hyviä puolia e-kirjoista, ”toistaiseksi enemmän plussia kuin miinuksia” (emt.). Muun muassa mahdollisuus pakata paljon kirjoja mökille kuuluu plussiin. Hän pitää myös siitä, että Elisa Kirjassa on saatavilla sisältöä lapsillekin. Tekstin lopussa optimistiselta kuulostava Shingler päättää perehtyä e-kirjoihin kunnolla.

Kirjoitus on saanut kuusi kommenttia, joissa nostetaan esille erityisesti silmien rasittuminen e-kirjoja lukiessa ja e-kirjojen todellinen ekologisuus. Elli-Maija Katila (Shinglerin blogissa 2013a) toteaa, että ”kuulostaa ihan hoopolta rasittaa silmiä turhaan lukemalla ihan tosissaan näytöltä”. Ekologisuuskysymyksestä hän nostaa esille lukemista varten vaadittavan elektroniikan valmistuksen, jota hän ei pidä lainkaan ekologisena. Lopuksi hän kivahtaa: ”Täyttä viherpesua sanon minä! Kauhistuttaa myös että avoimesti kehotat ihmisiä ostamaan ja ostamaan ja vielä väitetään että kyllä on ekologista. No ei kyl hitos oo!” (Emt.)

Ensimmäinen kommentti on melko tyrmäävä etenkin ekologisuuden osalta, mutta muut yrittävät oikaista väärinkäsitystä. Jenna Leppermeier kommentoi kirjoitusta jopa kahteen kertaan, molemmilla kerroilla hän kehuu Kindleä, joka ei rasita silmiä ja joka on toimiva väline ja erityisen kätevä matkoilla.

Myös kolme kommenttia kirjoittanut Elina Koivulahti kehuu lukulaitteita. Hän jatkaa myös Katilan ekologisuusaihetta kertomalla, että ostamalla yli 23 kirjaa sähköisenä tulee lukulaite ekologisemmaksi kuin kirjojen ostaminen painettuna. Itse hän toteaa yhä kannattavansa perinteisiä kirjoja mutta on sitä mieltä, että kyse on ”omista valinnoista ja tottumuksista” eikä pidä tuomita tarkistamatta faktoja (Koivulahti Shinglerin blogissa 2013a). E-kirjojen puolustukseksi hän kirjoittaa myös, että sähköinen formaatti mahdollistaa esimerkiksi kuvien ja musiikin lisääminen kirjaan lukukokemuksista monipuolistamaan. E-kirjojen keveys saa myös häneltä kehuja. Lopuksi Koivulahti hieman yllättäen sanoo, ettei kaikista näistä hyvistä ominaisuuksista huolimatta ole itse lämmennyt e-kirjoille. Ne ovat käteviä, mutta hänelle painetuilla kirjoilla on kuitenkin enemmän arvoa.

4.2 ”Superkätevä sähkökirja”

Hieman yli viikkoa myöhemmin Shingler kirjoittaa toisen tekstin e-kirjoista, tällä kertaa edellistä myönteisemmällä ja innostuneemmalla otteella. Ensimmäisessä hän vasta tunnusteli, miltä tämä hyvältä vaikuttava konsepti voisi tuntua, nyt hän on jo vakuuttunut sen kätevydestä. Hän on lue-
nut kaksi kirjaa sähköisenä, ja etenkin Elisa Kirjan valikoima saa häneltä kehuja.

Shingler vertaa sähkökirjoja painettuihin ja listaa kolme asiaa, joissa e-kirja voittaa paine-
tut: lukemisen mukavuus verrattuna painavan kirjan kannattelemiseen, mahdollisuus lukea pimeässä häiritsemättä muita valolla ja lukemisen jakaminen sosiaalisessa mediassa. Hän ei ole huomannut edes iPadilla lukiessa silmiensä väsyvän mainittavan paljon mutta myöntää asian voivat muuttua pitemmän käytön jälkeen. Huonoja puolia sen sijaan hän osaa nimetä vain yhden: auringonpaisteis-
sa lukeminen ei onnistu, mutta sekään ei häntä liemmin haittaa, koska auringossa hän makoilee mieluiten silmät kiinni.

Tutustuminen e-kirjoihin on saanut Shinglerin tuntemaan itsensä ”kalkkikseksi”: ”Ilman Suomen Blogimedian ja Elisan yhteistyötä en todennäköisesti vieläkään tietäisi, kuinka kätevää on lukea kirjaa sähköisesti, vaan junnaisin mielipiteessäni aidon kirjan voittamattomuudesta” (Shingler 2013b). Nyt hän on myös varma siitä, että hänen tuleva kirjansa tullaan julkaisemaan myös sähköi-
sessä muodossa, ja lukijoiltaan hän kysyy myös, pitäisikö ensimmäinenkin kirja julkaista e-kirjana.

Kirjoitukseen on lähetetty kaksi kommenttia, joista ensimmäisessä Annimarja Valli tuo jäl-
leen Kindlen esille. Kati Ristiluoma niin ikään mainitsee e-ink-näytön, mutta muistuttaa, ettei niillä puolestaan voi lukea hämärässä. Ristiluoma kertoo hurautaneensa e-kirjoihin, koska niiden ostami-
nen on helpompaa ja nopeampaa, ne eivät kerää hyllyssä pölyä ja niitä on vaivatonta kuljettaa mu-
kanaan. Hän kutsuu itseään lukuhulluksi, jolle kirjojen saaminen mukaan on tärkeää.

4.3 ”Sähkökirjailija”

Syyskuun puolivälissä Shingler kirjoittaa viimeisimmän blogikirjoituksensa e-kirjoista. Se keskittyy käsittelemään hänen uusimman kirjansa julkaisemista sähköisenä. Sen myötä hän on keksinyt itsel-
leen tittelin ”sähkökirjailija” (Shingler 2013c).

E-kirjoissa on hänen mielestään monta mainiota ominaisuutta, joiden lisäksi se on ekologi-
nen vaihtoehto, mikä on hänelle tärkeä asia. Verraten hän kertoo, että kotona kirjahyllyssä hänellä on paljon kirjoja, joihin kukaan ei todennäköisesti enää edes koske. Se ei ole hänen mielestään jär-
kevää taloudellisesti eikä ekologisesti, mutta ”[n]ykyihmisellä vaan tuntuu olevan tarve omistaa ja hankkia kaikenlaista” (emt.). Tämän vuoksi hän on päättänyt noudattaa seuraavaa käytäntöä:

1. Kun haluan lukea kirjan, luen sen ekan kerran sähköisessä muodossa – mikäli kirja on saatavana sähköisesti.
2. Jos tekele on poikkeuksellisen hyvä, hankin sen fyysisenä teoksena. (emt.)

Tällöin tulee ostettua vain ne kirjat, jotka todella haluaa omistaa. Shingler kirjoittaa, että sähköinen kirja ei riitä silloin, kun teosta haluaa lukea usein. Myös tiedon hakemisen ja kohtien merkitsemisen hän kokee e-kirjoilla hankalaksi. Sen sijaan e-kirja on riittävä, jos kirjan lukee vain kertaalleen. Hän tiivistää: ”On siis paljon kiinni kirjan käyttömäärästä kun puntaroi, hankkiiko kirjan sähköisenä vai fyysisenä” (emt.).

Shingler ottaa lopuksi esille aiemmin mainitsemattoman seikan, jossa sähköinen kirja ei palvele yhtä hyvin kuin painettu. Ne eivät nimittäin ole yhtä uskottavia kuin painetut, kirjahyllyssä olevat esineet: ”Sähkökirja ei tunnu yhtä olemassa olevalta ja tärkeältä kuin fyysinen kirja” (emt.). Hänen aiemmin käyttämänsä titteli ”sähkökirjailija” ei sekään kuulosta yhtä hyvältä kuin ”kirjailija”. Niinpä hän toteaa, että ”[k]irja vetoaa tunteisiin ja tulee todennäköisesti olemaan kauan ihmiselle tärkeä nimenomaan fyysisenä asiana” (emt.). Toisaalta on hänestä hyvä, että on mahdollista hahmia kirjoja kasvattamatta kirjahyllyn sisältöä, vaikka vanhan ajattelumallin noudattajia on.

4.4 Tulkintoja asenteenmuutoksesta

Shingler on erinomainen esimerkki siitä, kuinka ennakkoluulot usein johtuivat omakohtaisen kokemuksen ja luotettavan tiedon puutteesta, ja kuinka asenteet voivat muuttua, kun henkilö pääsee itse kosketuksiin arveluttaneen asian kanssa. Yhteistyössään Elisa Kirjan kanssa hän on ”oivaltanut vihdoin, kuinka mahtava konsepti sähkökirja on” (Shingler 2013c).

Shingler on lukijatyypiltään todellinen mikseri (ks. Herkman ja Vainikka 2012, 139). Hän on aineistossani ainoa, joka mainitsee lukemisen jakamisen sosiaalisessa mediassa. Juuri aktiivisuus verkkoyhteisöissä on eräs kommunikaattorien keskeinen piirre. Hän sopisi myös tuottajiin, koska hän kirjoittaa blogia ja on julkaissut kirjoja. Tuottajat ovat osittain myös kirja-hifistejä (emt., 137–138). Digitaaliselta elämäntavaltaan hän muistuttaa funktionalistin lisäksi verkostoitujaa, ”joille sosiaalinen vuorovaikutus on kaikki kaikessa” (emt., 129).

Kuten niin monet aiemmin, Shinglerille vanhanaikaisuus, teknologisen kehityksen huono seuraaminen kytkeytyvät myös e-kirjoihin kielteisesti tai epäilevästi suhtautuvaan asenteeseen. E-kirjojen vastustaminen on pohjimmiltaan samanlaista kuin vaikkapa haluttomuus luopua lankapuhelimesta. Shingler osoittaa kuitenkin, että syy oli tietämättömyydessä ja että kokeileminen sai mielen muuttumaan.

Shingler kuitenkin poikkeaa aiemmin käsitellyistä henkilöistä. Aiemmissä esimerkeissä on vaikuttanut siltä, että tyypillisempää on puolustaa printtikirjaa emotionaalisilla ja e-kirjaa käytännöllisillä syillä. Samoin e-kirjoja aluksi vastustanut henkilö vetoaa käytännöllisiin syihin, kun hän onkin alkanut käyttää e-kirjoja – esimerkkinä tästä Alatalo. Shinglerillä yllättäen emotionaaliset syyt puolustavatkin juuri e-kirjaa, kun taas yksittäiset käytännölliset asiat saavat hänet vielä taipumaan painetun kirjan puoleen. Vain kaksi emotionaalista perustelua on painetun kirjan puolella, ja ne ovat uskottavuus ja halu vastustaa nykyihmisen tapaa haalia itselleen tarpeetonta materiaa. (Toki tähän liittyy myös käytännöllinen tilan säästäminen.)

Shingler siis perustelee e-kirjojen hyviä puolia useilla emotionaalisilla perusteilla. Yksi tärkeimmistä on ekologisuuden arvostaminen. E-kirjojen harvat huonot puolet hän liittää pääasiassa käytännöllisiin syihin, eikä hän monien muiden tavoin jää pohtimaan lukukokemuksen erilaisuutta ja fyysisen esineen kaipuuta. Ainoa huono puoli e-kirjoissa hänen mukaansa on se, ettei niitä voi lukea auringonpaisteessa – joskin tämän asian korjaa e-ink-näyttö. Myöhemmin hän kuitenkin kertoo, että e-kirjan käytettävyys jää tavallista kirjaa huonommaksi, kun pitäisi etsiä tietoa ja merkitä kohtia – vaikka yleensä juuri tiedonhaun helppous lasketaan e-kirjan eduiksi.

Shinglerin käytännöllistä asennetta korostaa se, että kätevyys on ehdottomasti kaikissa hänen teksteissään avainsana. Mitä kätevämmäksi e-kirja osoittautuu, sitä enemmän Shingler niistä pitää. Monet lukijat ovat samoilla linjoilla. Esimerkiksi Ristiluoman kommentti on osoitus siitä, että kirja-hifistille kirjan saaminen haltuunsa on niin tärkeää, joten tiedonhaluisena funktionalistina hän on valmis tinkimään perinteisestä lukukokemuksesta päästäkseen käsiksi sisältöön.

Toisin kuin esimerkiksi myös e-kirjamyönteisemmäksi muuttunut Alatalo, ei Shingler yhtä paljon korosta painettujen kirjojen fyysisten ominaisuuksien tärkeyttä itselleen. Hän ei olekaan samalla tavalla bibliofiili, jolle suhde kirjoihin on pääasiassa emotionaalinen, vaan hänelle suhde painettuihin teoksiin määrittyy enemmän käytännöllisistä näkökulmista. Samankaltaisia asenteita on huomattavissa myös blogin kommentoijissa. Jos ei lasketa ekologisuuden herättämää keskustelua, kommenteissa korostuvat käytännölliset puolet, kuten hyvä saatavuus ja helppo kuljetettavuus.

Kenties tämä käytännöllisyyteen painottuminen johtuu siitä, että Kemikaalcocktailin lukijat ovat muuta aineistoani vähemmän kirjakeskeisiä. Koska blogin aihepiiri keskittyy terveellisiin elämäntapoihin eikä kirjallisuuteen, kuten aiemmissa blogiteksteissä, eivät lukijatkaan yhtä todennäköisesti ole intohimoisia kirjaharrastajia. Ekologisuus herättääkin enemmän keskustelua kuin lukukokemus.

Yksi poikkeus käytännöllisyyden korostamiseen kuitenkin löytyy. Koivulahti on myöntänyt e-kirjojen hyödyt ja pitää lukulaitteiden ominaisuuksista. Hänestä on myös hienoa, että kirjojen

sähköistyminen mahdollistaa esimerkiksi musiikin ja kuvien yhdistämisen kirjoihin. Kuitenkin emotionaaliset puolet ovat hänelle vaivattomuutta tärkeämpiä:

Mulle kirjan lukeminen on paljon enemmän kuin vain se teksti, tunnelma tulee pläpäilystä, aiempiin kohtiin palaamisesta ja tuoksusta ja jollain hassulla tavalla myös siitä epämukavuudesta ja painavuudesta – – Onneksi on meitä materialisteja, jotka haluavat omistaa ja fiilistellä kirjojen selkämkyksiä, kansia ja hajuja :) (Koivulahti Shinglerin blogissa 2013.)

Niinpä toisille loppujen lopuksi emotionaaliset syyt merkitsevät enemmän kuin käytännölliset. Tämä kuitenkin osoittaa, että yksilölliset tekijät merkitsevät eniten suhtautumisessa e-kirjoja kohtaan.

5. Päätäntö

”Mikäli vain immateriaalisella sisällöllä olisi merkitystä, painettu ja digitaalinen teksti tarjoaisivat identtiset kokemukset” (Paavonheimo 2006, 59).

5.1 Päätelmiä

Näkökulmissa ja asenteiden perusteluissa on huomattavissa tiettyjä tendenssejä. Yleensä painettujen kirjojen puolustajat käyttivät emotionaalisia perusteluita ja e-kirjoja puolustavat vetosivat käytännöllisiin syihin. Mitä sitkeämmin henkilö puolustaa painettuja kirjoja, sitä emotionaalisemmin hän suhtautuu lukemiseen. Samoin mitä funktionalistisempi ja sisältökeskeisempi on, sitä enemmän puoltaa e-kirjoja. Ne, jotka aikaisemmin suhtautuivat e-kirjoihin kielteisesti mutta myöhemmin muuttivat suhtautumistaan myönteisemmäksi, perustelivat mielenmuutosta käytännöllisillä syillä. Keskeisimmät emotionaaliset syyt liittyivät lukukokemukseen, kuten sivujen kääntelyyn ja kirjan tuoksuun, aineettoman kirjan vähäisempään arvostukseen tai kirjojen ja sisältöjen parempaan saatavuuteen, käytännölliset syyt taas keskittyivät e-kirjojen helppoon kuljetettavuuteen, hintoihin ja lukulaitteiden käyttämiseen. Tärkeää on huomata, että emotionaaliset syyt saattoivat silti linkittyä niin myönteiseen kuin kielteiseen suhtautumiseen ja myös käytännölliset syyt voivat olla perusteluna painettujen kirjojen suosimiselle.

Vaikka valitsin analysoitavaksi kaksi melko vastakkaista puolta, eli emotionaaliset ja käytännölliset syyt, tutkimuksellani pyrin hälventämään puolesta–vastaan-dikotomiaa. Monet perusteluista ovat limittäisiä ja esiintyvät kaikilla henkilöillä e-kirjoihin kohdistuvista mielipiteistä riippumatta. Samoin painettuja kirjoja suosiva voi hyvin tiedostaa ja tunnustaa e-kirjojen käytännölliset

hyödyt. On tapauksia, joissa perustelu pohjautuu pelkästään yksilöllisiin mieltymyksiin eikä se ole suoraan johdettavissa emotionaaliseksi tai käytännölliseksi. Lisäksi, kuten aineistostani kävi ilmi, ovat mikserit ja sekakäyttäjät yleisin ryhmä (Herkman & Vainikka 2012, 139). Ääripäitä emotionaalisten ja käytännöllisten perusteluiden suhteen tai ylipäänsä e-kirjojen suhteen oli vähän.

Nähdäkseni nämä kaksi näkökulmaani eivät olekaan yksinkertaistavia vastapareja vaan vertailupareja. Mukaan olisi ollut mahdollista ottaa myös vertailupari formaatti–sisältö, jossa tutkitaisiin, kumpi on tärkeämpää lukemisessa ja keille. Siinäkin tapauksessa vastakkainasettelu ei olisi ollut ehdotonta, koska sisältöpainotteisuus riippuu paljon luettavan kirjallisuuden genrestä ja käyttötarkoituksesta.

Korostan myös, ettei jako emotionaalisiin ja käytännöllisiin syihin ole tarkoituksellisesti arvottava. Kumpikaan näkökulma ei ole toistaan parempi peruste. Vaikka käytännöllisiä syitä e-kirjojen puolesta olisi enemmän ja ne olisivat tarkemmin perusteltu, painavat emotionaaliset syyt vaakakupissa enemmän, kuten esimerkiksi Koivulahden (Shinglerin blogissa 2013a) kommentista voi ymmärtää. Kuten Ironmistress kirjoitti, on edelleen e-kirjojen vastustamisen tärkein syy nimenomaan emotionaalinen syy, eli sähköisen formaatin kokeminen vieraaksi.

5.2 Lopuksi

Pyrin tekemään tutkimukseni reseptiotutkimuksen hengessä, koska kirjallisuuden sähköistymisessä on kyse muustakin kuin myyntiluvuista ja uuden keksinnön käyttöönotosta. Kirjallisuuden kuluttamisessa ostohetki on kenties vähiten olennainen hetki lukijan kannalta, ja siksi uskon, että valitsemani yksilöllisten kokemusten kuvaaminen on tarpeen myös kirjamarkkinoiden muutoksia tutkies-
sa.

E-kirjoja tullaan todennäköisesti jatkossakin vertaamaan painettuihin kirjoihin. Lukijoiden ja kuluttajien halujen ja tarpeiden ymmärtämisessä auttaa tietää, kuinka ja miksi niin tapahtuu. Tutkimuksessa käyttämäni näkökulmat emotionaalisisista ja käytännöllisistä seikoista ovat myös uskoakseni luonteva ja perusteltu lähestymistapa, sillä e-kirjoihin on jo kehitetty painettua kirjaa imitoiden erilaisia sivunkääntöanimaatioita ja -äänitehosteita.

Aihe on myös tuonut mukanaan monia haasteita. Yksi niistä on ylipäänsä lukemisen laajuus ja moninaisuus ilmiönä. Monta näkökulmaa ja monta tutkimusta jäi käsittelemättä. Tutkimukseni keskittyi suurimmaksi osaksi kaunokirjallisten e-kirjojen lukemiseen, joka eroaa tietokirjallisuuden lukemisesta melko paljon. Toinen ongelma, jonka jo alussakin mainitsin, on tiedon sirpaleisuus ja ristiriitaisuus, joka johtunee pitkälti siitä, ettei aihetta ole tutkittu systemaattisesti kovin pitkään.

Ihmislähtöistä ja arvokeskeistä näkökulmaa tulisi jatkaa enemmänkin e-kirjojen saralla. Vaikuttaa siltä, ettei käyttämäni affektiivisuuden näkökulmaa ole käsitelty ennestään ainakaan kovin perusteellisesti, vaikka se on lukijoille hyvin keskeinen näkökulma. Bibliofilian ja e-kirjojen suhdetta pystyin tutkimuksessani vain sivuamaan, mutta aihe olisi kiinnostava jatkotutkimusten kannalta. Niin ikään merkittävältä vaikuttaa sähköisiin tuotteisiin liittyvä vähäisempi arvostus. Toivoisinkin, ettei tulevaisuuden tutkimus keskittyisi pelkästään esimerkiksi verkkoteksteihin tai lukemisen ja selailun eron tutkimiseen, jotka nekin ovat toki tärkeitä aiheita muuttuvassa kirjamaailmassa. Lukukokemus ei näy myynnissä, mutta sitä ei tulisi unohtaa.

Lähteet

- Biedermann, Hans (2012) *Suuri symbolikirja*. Suomentanut ja toimittanut Lempiäinen, Pentti (1989). Helsinki: WSOY.
- Curwen, Peter (1986) *The World Book Industry*. London: Euromonitor Publications Limited.
- Ekholm, Kai & Repo, Yrjö (2010) *Kirja tienhaarassa vuonna 2020*. Helsinki: Gaudeamus.
- Gibbons, Susan (2001) "Ebooks: Some Concerns and Surprises". *Libraries and the Academy*. 1:1, 71–75.
- Herkman, Juha; Vainikka, Eliisa (2012) *Lukemisen tavat. Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella*. Tampere: Tampere University Press.
- Howey, Hugh (2013) *Siilo*. Suomentanut Aaltonen, Einari (2013). Helsinki: Like Kustannus.
- Irwin, William (2009) "Reading Audio Books". *Philosophy and Literature* 33:2, 358–368.
- Isomäki, Hannakaisa; Lappi, Tiina-Riitta & Silvennoinen, Johanna (2013) "Verkon etnografinen tutkimus". Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria; Matikainen, Janne; Tikka, Minttu (toim.) (2013) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* Tampere: Vastapaino, 150–169.
- James, E L (2012) *Fifty Shades – Sidottu*. Suomentanut Heikkilä, Riie (2011). Helsinki: Otava.
- Kumbhar, Rajendra (2012) "E-books: Review of research and writing during 2010." *The Electronic Library* 30:6, 777–795.
- Laaksonen, Salla-Maaria; Matikainen, Janne; Tikka, Minttu (toim.) (2013) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* Tampere: Vastapaino.
- Paavonheimo, Jari (2006) *Digitaalisen ja painetun rajalla*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Piipponen, Heidi (2014) *Äänikirja kehittyvänä mediumina. Katsaus äänikirjan historiaan, käyttäjäkokemuksiin ja tulevaisuudennäkymiin*. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Rowlands, Ian; Nicholas, David; Jamali, Hamid R. & Huntington, Paul (2007) "What do faculty and student really think about e-books?" *Aslib Proceedings* 59:6, 489–511.
- Shingler, Noora (2009) *Marjoja & maskaraa. Kuinka hylkäsin turhat ruoka- ja kosmetiikkakemikaalit*. Jyväskylä: Atena.
- Turtiainen, Riikka & Östman, Sari (2013) "Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia." Laaksonen, Salla-Maaria; Matikainen, Janne; Tikka, Minttu (toim.) (2013) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* Tampere: Vastapaino, 49–67.
- Van der Velde, Wouter & Ernst, Olaf (2009) The future of eBooks? Will print disappear? An end-user perspective. *Library Hi Tech* 29:4, 570–583.

Sähköiset lähteet

- Alatalo, Katri (2013) ”Teknologiakammoisesta e-kirja-addiktiksi”. *Päättymätön tarina*. Julkaistu 23.9.2013. URL: <http://katriatalo.wordpress.com/2013/09/23/teknologiakammoisesta-e-kirja-addiktiksi/> Viitattu: 4.5.2014.
- Ironmistress (2013) ”E-floppi”. *Takkirauta*. Julkaistu 22.1.2013. URL: <http://takkirauta.blogspot.fi/2013/01/e-floppi.html> Viitattu: 4.5.2014.
- Johnny (2012): ”E-kirja purnausta”. *Puolisilmä – vulgaari lukupäiväkirja rahvaanomaisista teoksista*. Julkaistu 31.1.2012. URL: <http://puolisilma.blogspot.fi/2012/01/e-kirja-purnausta.html> Viitattu: 4.5.2014.
- Pelkonen, Linda (2013) ”Tämä luku kertoo kaiken – Sähkökirja floppasi täysin Suomessa”. *Uusi Suomi*. URL: <http://www.uusisuomi.fi/kulttuuri/56522-tama-luku-kertoo-kaiken-sahkokirja-floppasi-taysin-suomessa> Viitattu 4.5.2014.
- Rahikka, Arja (2013) ”Kirja on aina kirja”. *Elämänmittainen matka – eli oman tien kulkijan tunnustuksia*. Julkaistu 18.1.2013. URL: <http://kuunsisar.vuodatus.net/lue/2013/01/kirja-on-aina-kirja> Viitattu: 2.5.2014.
- Shingler, Noora (2013a) ”Sähkökirja – uhka vai mahdollisuus?” *Kemikaalcocktail*. Julkaistu 11.7.2013. URL: <http://www.kemikaalcocktail.fi/2013/07/sahkokirja-uhka-vai-mahdollisuus/> Viitattu: 4.5.2014.
- Shingler, Noora (2013b) ”Superkätevä sähkökirja”. *Kemikaalcocktail*. Julkaistu 26.7.2013. URL: <http://www.kemikaalcocktail.fi/2013/07/superkateva-sahkokirja/> Viitattu: 4.5.2014.
- Shingler, Noora (2013c) ”Sähkökirjailija”. *Kemikaalcocktail*. Julkaistu 15.9.2013. URL: <http://www.kemikaalcocktail.fi/2013/09/sahkokirjailija/> Viitattu: 4.5.2014.
- Stone, Brad (2009) ”Amazon Erases Orwell Books From Kindle”. *The New York Times*. URL: http://www.nytimes.com/2009/07/18/technology/companies/18amazon.html?_r=2& Viitattu 4.5.2014.
- Suomen kustannusyhdistys (2014). Myynti pähkinänkuoressa. URL: <http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?specialReport=InANutshell&language=FIN>. Viitattu 18.4.2014.
- Ylen verkkouutiset (25.12.2013) ”Näyttörakkaudessa yhä ryppyjä”. URL: http://yle.fi/uutiset/nayttorakkaudessa_on_yha_ryppyja/6989954 Viitattu 3.5.2014